

СУДОВІ СПРАВИ ПРО ДОМАШНЄ НАСИЛЬСТВО

аналіз за ст. 126–1 Кримінального
Кодексу України
(2024 рік)

МАРШ
ЖІНОК

Аналітичний звіт за результатами моніторингу
судових рішень першої інстанції щодо справ
про домашнє насильство в Україні

ЗМІСТ

Вступ та контекст. Термінологія	3
Методологія	4
Ключові результати	6
1. Аналіз видів покарань	16
1.1. Щодо арешту як виду покарання	16
1.2. Щодо громадських робіт	17
1.3. Щодо пробаційного нагляду	20
1.4. Щодо обмеження волі	22
1.5. Щодо позбавлення волі	24
1.6. Висновки та рекомендації	27
2. Кримінальне провадження на підставі угод	29
2.1. Угоди про примирення	30
2.2. Угоди про визнання винуватості	34
2.3. Висновки та рекомендації	36
3. Звільнення від кримінальної відповідальності	38
3.1. Дійове каяття	39
3.2. Примирення винного з потерпілим	39
3.3. Передача особи на поруки	40
3.4. Зміна обстановки	40
3.5. Висновки	43
4. Цивільний позов про відшкодування шкоди у справах про домашнє насильство	45
5. Обмежувальні заходи у справах за ст. 126-1 КК України	50
5.1. Щодо проходження програми для кривдників	55
6. Моніторинг реалізації програм у відповідь на інформаційні запити до регіонів	59
7. Призначення експертиз у справах щодо домашнього насильства	69
8. Аналіз статті 126-1 КК України в контексті дітей-потерпілих	73

ВСТУП ТА КОНТЕКСТ

Домашнє насильство є не лише суспільною проблемою, але й актом руйнування довіри між близькими людьми — членами родини, подружжям, партнерами. Це явище має правові, глибокі психологічні, соціальні та економічні наслідки, що впливають як на потерпілих, так і на суспільство загалом. У зв'язку з цим особливо важливим є системний аналіз правозастосовної практики та оцінка ефективності покарань, передбачених законом.

Цей аналітичний звіт є другим у серії досліджень судових рішень у справах про домашнє насильство відповідно до ст. 126-1 Кримінального кодексу України. Ми продовжуємо досліджувати зміни у судовій практиці, ефективність призначених покарань, а також вплив нововведень 2024 року, зокрема впровадження пробаційного нагляду як альтернативи арешту.

Даний аналіз не лише підвищує рівень обізнаності щодо стану правозастосовної практики у сфері домашнього насильства, але й надає практичні рекомендації щодо вдосконалення механізмів притягнення кривдників до відповідальності.

Завдяки систематизації та аналізу отриманих даних, ми прагнемо надати державним органам, судовим установам та громадському сектору ґрунтовний матеріал для подальшого удосконалення правозастосовної практики. Результати цього дослідження можуть стати основою для адвокатування більш ефективних механізмів захисту прав потерпілих та забезпечення справедливості у кожному випадку домашнього насильства.

Термінологія:

КК (ККУ) — Кримінальний кодекс України

КВКУ — Кримінально-виконавчий кодекс України

КПК (КПКУ) — Кримінальний процесуальний кодекс України

ЦК (ЦКУ) — Цивільний кодекс України

ОТГ — Об'єднані територіальні громади

У цьому дослідженні проведено аналіз судових рішень першої інстанції у кримінальних провадженнях за ст. 126-1 Кримінального кодексу України (домашнє насильство) за 2024 рік.

1. НАПРЯМИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Під час підготовки цього звіту було здійснено комплексну аналітичну роботу за кількома напрямками:

- Досліджено вироки судів першої інстанції у справах про обвинувачення у домашньому насильстві за ст. 126-1 КК України за 2024 рік.
- Досліджено ухвали судів першої інстанції щодо припинення провадження у кримінальних справах за ст. 126-1 КК України.
- Проаналізовано офіційні статистичні дані Судової влади України, Офісу Генерального прокурора та Національної поліції України щодо кількості зареєстрованих та розглянутих справ за ст. 126-1 КК України.

Дослідження базується на аналізі відкритих судових реєстрів, включаючи систему VERDICTUM, яка надає можливість вибору справи за схожими критеріями та синхронізується з Єдиним державним реєстром судових рішень.

2. ПЕРВИННІ ДАНІ ТА ВИБІРКА

Для аналізу були відібрані два типи судових рішень:

- Вироки за ст. 126-1 КК України.
- Ухвали про припинення провадження у справах за цією статтею.

Географічне охоплення: Аналіз включає судові рішення з усіх регіонів України.

Відбір справ здійснювався без випадкової вибірки — досліджувалися всі доступні рішення у відкритому реєстрі, що підвищує репрезентативність отриманих даних.

3. МЕТОДИ АНАЛІЗУ

У дослідженні використано кількісний та якісний аналіз судової практики:

- Кількісний аналіз — оцінка загальної кількості вироків та ухвал, частотності застосування різних видів покарань, рішень щодо цивільного позову тощо.
- Якісний аналіз — аналіз фабул справ, формулювання мотивувальних частин рішень, їх відповідність законодавству.

Застосовувалися статистичні методи обробки даних, зокрема, індикатори пошуку за ключовими словами та нормативно-правовими актами.

4. НОВІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ У 2024 РОЦІ

На відміну від попереднього звіту, цього року окрему увагу приділено:

- Цивільним позовам у справах про домашнє насильство — чи були вони задоволені повністю/частково або відхилені.
- Справах, де потерпілою стороною була дитина — особливості судового розгляду.
- Призначеним експертизам — аналіз їхнього впливу на рішення суду.

5. ОБМЕЖЕННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

Через дію воєнного стану та постанову Кабінету Міністрів України №263 від 12.03.2022, що регулює функціонування інформаційних систем, частина судових рішень недоступна у відкритих джерелах. Це могло вплинути на повноту аналізу, оскільки певна кількість справ не була включена у вибірку.

Також існують розбіжності між кількістю справ у системі VERDICTUM та офіційними статистичними даними, що, ймовірно, пов'язано з невнесенням окремих судових рішень до Єдиного державного реєстру судових рішень.

6. ПІДСУМОК МЕТОДОЛОГІЇ

Застосований підхід дозволяє оцінити ефективність правозастосування, тенденції судової практики та проблемні аспекти, які можуть потребувати законодавчого вдосконалення.

Отримані результати сприятимуть підготовці рекомендацій щодо покращення реагування судової системи на випадки домашнього насильства, зокрема у частині застосування різних видів покарань та механізмів захисту потерпілих.

КЛЮЧОВІ РЕЗУЛЬТАТИ

Аналіз зведених даних із 24 регіонів України та м. Київ (з урахуванням тимчасово непідконтрольних територій та військових дій) свідчить про таке:

1. ЗАГАЛЬНА КІЛЬКІСТЬ ПРОВАДЖЕНЬ ТА РЕГІОНАЛЬНА ДИНАМІКА

- Усього за ст. 126-1 КК України (домашнє насильство) у 2024 році було зафіксовано **1778** кримінальних проваджень.
- Найбільше справ відкрито в Одеській (146), Львівській (130), Дніпропетровській (127), Рівненській (135) та Київській (108) областях. Це частково може свідчити про вищий рівень виявлення та реєстрації фактів насильства або про більш активно організовану роботу правоохоронних органів.

найбільше справ за ст. 126-1 КК України (домашнє насильство) у 2024 році

- У Луганській області в офіційній статистиці — 0 кримінальних проваджень за домашнє насильство, що пов'язано з воєнними діями та тимчасовою окупацією частини територій.

2. УГОДИ ПРО ПРИМИРЕННЯ ТА ВИЗНАННЯ ВИНУВАТОСТІ

- У **319** випадках сторони уклали угоду про примирення (ст. 468 КПК), що становить близько 18% від усіх справ. Найчастіше угоди про примирення застосовувалися у Рівненській, Полтавській, Тернопільській, Хмельницькій та Сумській областях.
- Угоди між прокурором та обвинуваченим (про визнання винуватості) уклалися в **75** випадках. Відносно високу частку таких угод спостерігаємо у Рівненській (31, Хмельницькій (31), Сумській (27) областях. У багатьох регіонах цей механізм застосовується мінімально — м. Київ (1), Запорізька область (2), Чернівецька (1) та Чернігівська (1) області.

3. ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

- У зв'язку з дійовим каяттям (ст. 45 ККУ) — **0** випадків: це підтверджує тенденцію, що суди перестали неправомірно застосовувати «дійове каяття» при домашньому насильстві.
- У зв'язку з примиренням (ст. 46 ККУ) — **5** випадків (в окремих регіонах). Тобто звільнення від відповідальності через формальне «примирення» з потерпілими майже не застосовується.
- Передача на поруки (ст. 47 ККУ) — **1** випадок (у Рівненській області). Цей механізм лишається практично невикористаним.
- Зміна обстановки (ст. 48 ККУ) — **8** випадків. Хоча формально ця норма залишається в ККУ, суди дедалі рідше схиляються до висновку, що кривдник «перестав бути суспільно небезпечним» просто через зміну обставин.
- Закінчення строків давності (ст. 49 ККУ) — **36** випадків, що може свідчити про затягнуті строки досудового чи судового розгляду.
- Закриття провадження через відмову потерпілого(-ї) від обвинувачення (п. 7 ч. 1 ст. 284 КПК) — **0** випадків.

4. ПРИЗНАЧЕННЯ ПРОГРАМИ ДЛЯ КРИВДНИКІВ

- У **579** випадках суд зобов'язав кривдників пройти *програму для кривдників*. Найбільше таких рішень у Рівненській (86), Сумській (34), Закарпатській (38), Київській (22) та Одеській (57) областях. Це свідчить про поступове визнання судами важливості корекційної роботи з кривдниками як альтернативи чи доповнення до покарання.

5. ВИЗНАННЯ НЕВИННИМ, ОСОБЛИВИЙ СТАТУС КРИВДНИКА ТА ІНШІ ПОКАЗНИКИ

- Лише в **1** випадку (*Дніпропетровська область*) суд виніс виправдувальний вирок; загалом ідеться про дуже низьку частку виправдань у справах про домашнє насильство.
- Лише у 9 справах зазначено, що цивільний позов було задоволено або частково задоволено. Низька кількість офіційно задоволених цивільних позовів свідчить про те, що потерпілі не часто звертаються по компенсацію шкоди в межах кримінального провадження, або ж суди нерідко пропонують розглядати такий позов у порядку окремого цивільного судочинства.
- Діти-свідки. У 119 справах зафіксовано, що дитина виступала свідком домашнього насильства. Найбільше таких справ у Рівненській (21), Хмельницькій (18), Львівській (13), Одеській (13) і Дніпропетровській (12) областях. Реальна кількість дітей-свідків може бути вищою, адже не всі провадження містять детальний запис про присутність дитини під час конфліктів.
- Діти потерпілі. В той же час суд визнає дітей потерпілими лише у 16,8%, тобто у 20 справах було вказано про те, що потерпілими від домашнього насильства були діти. Порівняно невелика офіційна кількість дітей-потерпілих може бути наслідком недостатнього визнання дитини постраждалою особою (наприклад, дитину вважають «свідком», хоча відповідно законодавства дитина свідок=дитина-потерпіла).
- Експертизи. Загалом було призначено 570 експертиз у справах щодо домашнього насильства (судово-медичну, психологічну, психіатричну). Найбільше таких випадків у Черкаській (50 експертиз) Сумській (81), Київській (46), Дніпропетровській (43), Полтавській (42), Хмельницькій (38) областях.

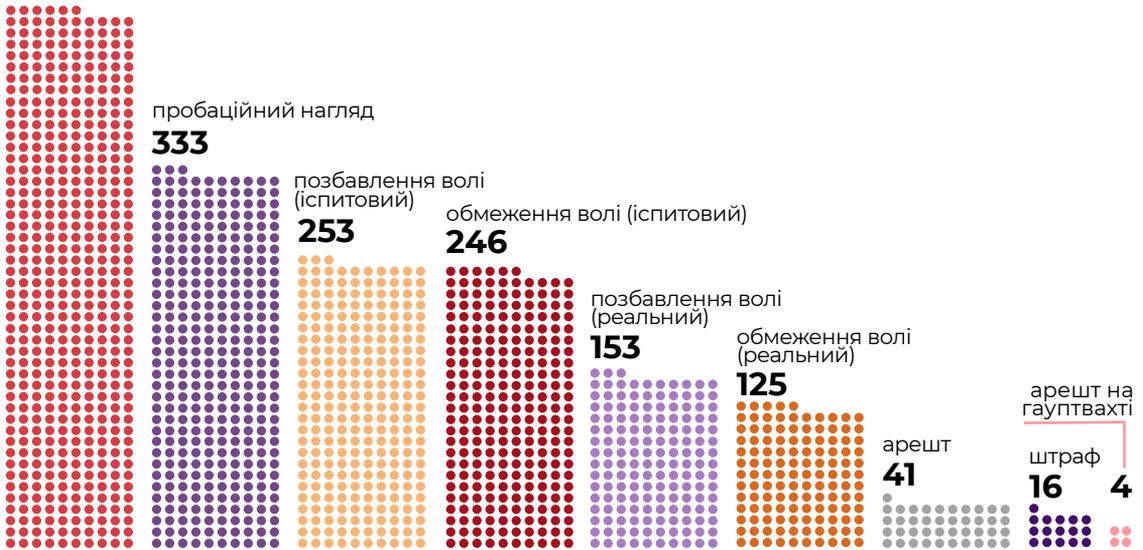
6. ВИДИ ПОКАРАНЬ

- *Штраф* призначено у **16** справах. У справах про домашнє насильство за ст. 126-1 КК України штраф може фігурувати у двох основних випадках: як додаткове покарання за інший злочин (наприклад, ст. 125 КК України — легкі тілесні ушкодження) або коли суд застосовує ч. 1 ст. 69 КК України — призначає покарання нижче найнижчої межі санкції ст. 126-1 (тобто штраф замість громадських робіт або арешту).
- *Громадські роботи* — **476** справ. Це один із найбільш поширених видів покарання в Україні у справах про домашнє насильство. Суди обирають його переважно тоді, коли потерпілий(-а) не наполягає на ізоляції кривдника, а сам кривдник визнає вину. Проте без одночасного призначення обов'язкових програм для кривдників громадські роботи не завжди дають довгостроковий ефект у запобіганні повторним актам насильства.
- *Арешт* — **41** випадок. Цей короткостроковий захід зазвичай застосовують у справах, де суди вбачають необхідність хоч нетривалої, але ізоляції кривдника (наприклад, у випадках повторної агресії або якщо кривдник ігнорує попередні заходи впливу). За новими нормами законодавства, частина судів переходить на пробаційний нагляд замість арешту (з 28.03.2024 року).
- *Арешт на гауптвахті* (для військовослужбовців) — **4** випадки. Попри рідкісність, така практика демонструє, що в окремих військових підрозділах реагування на випадки домашнього насильства все ж відбувається, і кривдники у формі можуть зазнати реального обмеження свободи.
- *Пробаційний нагляд* — **333** випадки. Відносно новий вид покарання, який розглядається як альтернатива короткостроковій ізоляції. Кривдник залишається в суспільстві, але перебуває під наглядом органу пробації та зобов'язаний виконувати певні умови (наприклад, проходити програми для кривдників). Ефективність пробаційного нагляду залежить від належного фінансування, підготовки фахівців пробації та контролю виконання покладених обов'язків.
- *Обмеження волі (іспитовий строк)* — **246** випадків. Поширена практика «умовної ізоляції» кривдника за повторних чи систематичних проявів насильства.
- *Обмеження волі (реальне відбування)* — **125** випадків. Реальний строк обмеження волі передбачає перебування у спеціальному в'язничному центрі без права його самовільно покинути.

- Позбавлення волі (іспитовий строк) — **253** справи, коли суд формально призначає ув'язнення, але звільняє від відбування з випробуванням.
- Реальне позбавлення волі — **153** справи. Повна ізоляція переважно призначається в разі тяжких або повторних проявів насильства, а також за наявності рецидиву чи невиконання попередніх вироків.

види покарань

476 громадські роботи

Висновки з аналізу таблиці

- 1. Широка географія справ.** Найбільше справ у великих і густонаселених областях (Одеська, Львівська, Дніпропетровська, Київська).
- 2. Порівняно високий рівень використання угод.** Майже кожна п'ята справа (близько 18%) завершується укладенням угоди про примирення, що може свідчити про бажання потерпілих (або тиск на них) швидше завершити процес.
- 3. Незначна кількість звільнень від відповідальності.** Судді рідко вдаються до ст. 45–48 ККУ в цих справах, що ймовірно вказує на посилення карального підходу і розуміння суспільної небезпеки домашнього насильства.
- 4. Активне призначення корекційних програм.** У третині всіх справ суди застосовують програму для кривдників, що свідчить про усвідомлення необхідності корекції агресивної поведінки.

- 5. Залученість дітей.** Кожен десятий випадок (119 із 1778) так чи інакше стосується дитини-свідка, проте кількість дітей-потерпілих, офіційно визнаних у справах, залишається суттєво недооціненою (лише 20).
- 6. Покарання різного ступеня суворості.** Найчастіше суди призначають громадські роботи чи пробацію, однак у разі рецидиву зростає ймовірність реального обмеження/позбавлення волі.
- 7. Роль експертиз.** Приблизно п'ята частина справ так чи інакше задіюють механізми призначення експертизи (переважно судово-медичні чи психологічні), які суттєво допомагають довести факт систематичності насильства або встановити шкоду здоров'ю потерпілих.

Такий розподіл свідчить про поступове посилення відповідальності за домашнє насильство та водночас наголошує на низці проблем: нестачі ресурсів для ефективних корекційних програм, недооцінюванні участі дітей, рідкісному застосуванні цивільних позовів про відшкодування шкоди й тривалій процедурі досудових розслідувань. Проте загальна статистика ілюструє, що суди дедалі частіше віддають перевагу «відкритим» або корекційним формам покарання (пробація, програми для кривдників), а до ізоляції вдаються переважно тоді, коли інші засоби виявилися неефективними чи кривдник не виконує вимоги суду.

СТАТИСТИКА ЗА МІСЯЦЯМИ

Цікавою є динаміка **кількості випадків домашнього насильства** протягом року, що дає уявлення про *можливі сезонні або календарні коливання*. За наявними даними, розподіл справ за місяцями виглядає так:

динаміка кількості справ про домашнє насильство

На початку року (січень) зафіксовано **236** справ, що є найбільшим показником серед усіх місяців. Це може бути пов'язане з *наслідками святкового періоду*, підвищеними ризиками вживання алкоголю, родинними конфліктами або іншими соціально-психологічними чинниками.

У червні (143) та жовтні (143) зафіксовано найменше звернень, що може пояснюватися різними факторами: влітку — канікули, можливі виїзди на відпочинок, зменшення домашньої напруги; восени — повернення до звичного ритму навчання та роботи. Водночас, сплеск у листопаді спростовує односпрямовану «осінню» тенденцію, тож динаміка може бути зумовлена локальними або регіональними особливостями.

ДОДАТКОВА СТАТИСТИКА: ЗАГАЛЬНИЙ ПОРТРЕТ КРИВДНИКА ТА ПОТЕРПІЛОЇ ОСОБИ

Нижче узагальнено дані щодо **статі кривдника і потерпілих**, присутності неповнолітніх, характеру родинних зв'язків, а також **типів насильства**, зафіксованих у 1778 кримінальних провадженнях (з урахуванням того, що в деяких справах потерпілих може бути більше, ніж один).

Короткий аналіз

- 1. Переважна більшість кривдників — чоловіки (96,9%).** Хоча домашнє насильство з боку жінок також трапляється (близько 3,1%), масштаб не такий значний.
- 2. Більшість потерпілих, в свою чергу — жінки (≈91,2%).** Це узгоджується із загальними світовими тенденціями, згідно з якими чоловіки набагато частіше вчиняють насильство щодо своїх партнерок або найближчих родичок.
- 3. Чоловіки-потерпілі (155 випадків)** зустрічаються рідше, що може частково пояснюватися більш низьким відсотком звернень до поліції чи меншою готовністю чоловіків повідомляти про насильство.

неповнолітні:

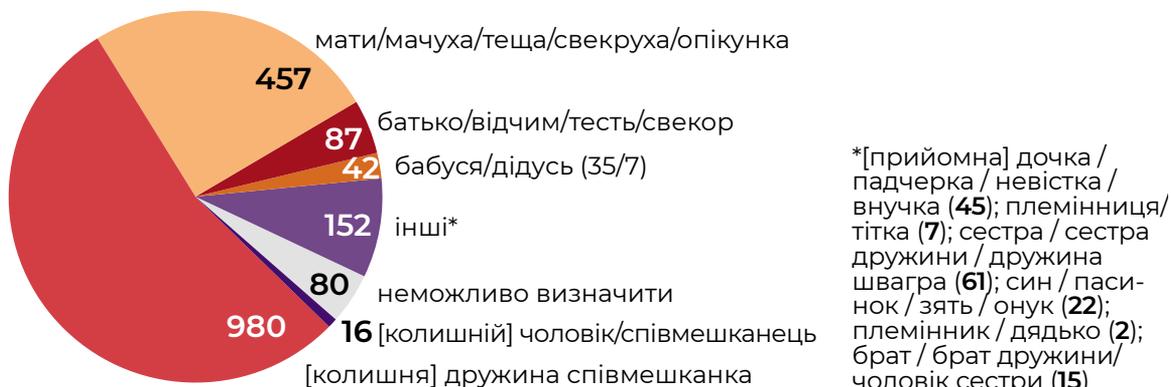
свідки: 119

потерпілі: 20

Короткий аналіз

1. У **119** справі зареєстровано, що дитина була свідком домашнього насильства. Насправді ця цифра може бути вищою, адже не завжди поліція чи суд фіксують факт присутності дитини як свідка.
2. У **20** випадках неповнолітніх визнано потерпілими безпосередньо від дій кривдника (фізичних чи психологічних). Це підтверджує, що діти можуть стати прямою мішенню насильства.
3. Дослідження доводять, що перебування дитини в середовищі домашнього насильства формує глибокі психологічні травми. Тож офіційна статистика, найімовірніше, відображає лише частину реальних випадків.

родинні зв'язки (ступінь рідства)

Короткий аналіз

1. Найчастіше **кривдник перебуває або перебував у партнерських стосунках із потерпілою** (980 випадків, коли йдеться про (колишню) дружину чи співмешканку, та 16 випадків, коли йдеться про (колишнього) чоловіка чи співмешканця).
2. Значна кількість проваджень (457) стосується насильства з боку дорослих дітей або зятів/невісток над матір'ю, мачухою, тещою чи свекрухою. Нерідко потерпілими стають **літні люди**, які залежать від кривдника.
3. Хоча **бабусі** (35 випадків) і **дідусі** (7 випадків) фігурують рідше, це також свідчить про присутність насильства в межах ширших родинних зв'язків (внуки, онуки, інші родичі).

ВИДИ НАСИЛЬСТВА

- 1.** Психологічне насильство (1717) — домінує серед офіційно задокументованих випадків. Це може пояснюватися тим, що потерпілі частіше звертаються до поліції після систематичних погроз, образ чи принижень, що набувають кримінального характеру за ст. 126-1 ККУ.
- 2.** Фізичне насильство (463) також поширене.
- 3.** Економічне насильство (103) свідчить про випадки, коли кривдник обмежує доступ до грошей, майна або житла, викликаючи залежність потерпілої(-ого).
- 4.** Сексуальне насильство (1) — виявлений лише один офіційний кейс, що не відповідає реальним масштабам проблеми. Сексуальне насильство в сім'ї складно довести та потерпілі часто не заявляють про це через стигматизацію та страх.

ПІДСУМКОВІ СПОСТЕРЕЖЕННЯ

- 1. Домінуюче коло правопорушників** — чоловіки, тоді як жінки-потерпілі складають абсолютну більшість потерпілих.
- 2. Значущість сімейного кола:** переважно злочини відбуваються між людьми, які перебувають у партнерських/подружніх стосунках (наявних або колишніх), або між дорослими дітьми й батьками.
- 3. Діти як свідки та потерпілі:** офіційні дані про присутність неповнолітніх відображають лише видиму частину проблеми.
- 4. Психологічне насильство** — найчастіший вид домашнього насильства, але фізичне й економічне також становлять суттєву загрозу.
- 5. Сексуальне насильство** майже не фіксується в офіційній статистиці.

Таким чином, **домашнє насильство** залишається переважно *гендерно зумовленим*, спрямованим проти жінок, котрі часто перебувають у уразливому становищі через економічну, психологічну чи соціальну залежність від кривдника. Водночас проблема стосується й **осіб старшого віку**, дітей, інших родичів — що вказує на потребу системних заходів захисту і профілактики на рівні всієї родини.

1. АНАЛІЗ ВИДІВ ПОКАРАНЬ

У цьому розділі здійснюється комплексний аналіз застосування різних видів покарань до осіб, обвинувачених у вчиненні домашнього насильства в Україні у 2024 році.

Законодавча база та види покарань

Відповідно до статті 126–1 «Домашнє насильство» Кримінального кодексу України, домашнє насильство, протягом 2024 року, карається такими основними видами покарань:

стаття 126–1 «Домашнє насильство» ККУ

редакція з 01.01.2024

карається **громадськими роботами** на строк від 150 до 240 годин, або **арештом** на строк до шести місяців, або **обмеженням волі** на строк до 5 років, або **позбавленням волі** на строк до 2 років.

редакція з 28.03.2024

карається **громадськими роботами** на строк від 150 до 240 годин або **пробаційним наглядом** на строк до 5 років, або **обмеженням волі** на той самий строк, або **позбавленням волі** на строк до 2 років.

1. ЩОДО АРЕШТУ ЯК ВИДУ ПОКАРАННЯ

До 28 березня суди активно користувалися санкцією статті щодо арешту. Загалом, було 41 арешт у 2024 році.

Приклади судових рішень:

[Вирок від 21.03.2024 №557/42/24 Гоцанського районного суду](#) — покарання у виді арешту на строк 2 (два) місяці.

[Вирок від 07.03.2024 №236/3338/21 Індустріального районного суду м. Дніпропетровська](#) — у виді 1 (одного) місяця арешту.

[Вирок від 22.03.2024 №728/3363/23 Бахмацького районного суду](#) — покарання у виді 5 (п'яти) місяців арешту.

[Вирок від 05.01.2024 №444/18/24 Жовківського районного суду](#) — покарання у виді арешту на строк 2 (два) місяці.

Вирок від 02.02.2024 № 674/2056/23 Дунаєвецького районного суду — покарання у виді арешту на строк 3 (три) місяці.

З 28 березня 2024 року законодавець фактично усунув арешт, що, ймовірно, свідчить про переорієнтацію на більш тривале виправлення правопорушників. Натомість, запровадження пробаційного нагляду на строк до 5 років є принципово новим механізмом покарання. Суди, тим не менше призначали арешт у вигляді покарання з статтею 126-1 і після 28 березня, керуючись статтею 69 КК, що дозволяє «відступити» від типової санкції та призначити «інший, більш м'який» вид покарання, якщо є кілька вагомих пом'якшувальних обставин.

Наприклад, у вироці від 09.07.2024 № 343/703/24 Долинського районного суду було призначено покарання у виді арешту на строк два місяці. До обставин, що пом'якшують покарання суд відніс такі: винний є учасником бойових дій та на даний час проходить військову службу, на обліку в лікарів психіатра та нарколога не перебуває.

2. ЩОДО ГРОМАДСЬКИХ РОБІТ

У багатьох європейських країнах громадські роботи застосовуються як альтернативний вид покарання за різні правопорушення, включаючи домашнє насильство. Наприклад у Великій Британії громадські роботи можуть тривати до 300 годин і часто включають участь у реабілітаційних програмах для кривдників. У Франції суди також можуть застосовувати громадські роботи, водночас активніше реалізується захисний припис і механізми швидкої реакції на випадки домашнього насильства. У Фінляндії громадські роботи застосовуються як альтернатива короткостроковому позбавленню волі. У Німеччині громадські роботи застосовуються як альтернативний вид покарання за незначні правопорушення. Загалом, практика застосування громадських робіт у Німеччині спрямована на інтеграцію правопорушників у суспільство та запобігання повторним злочинам шляхом надання можливості зробити позитивний внесок у громаду.

Громадські роботи як вид покарання за ст. 126-1 КК України є санкцією, що передбачає безоплатне виконання суспільно корисних робіт засудженими. Такий вид покарання часто застосовується як превентивний захід для реабілітації правопорушників, уникаючи їх ізоляції від суспільства. У міжнародній практиці громадські роботи використовуються для ресоціалізації правопорушників і мають різний ступінь ефективності залежно від рівня контролю, видів робіт та супровідних реабілітаційних програм.

Відповідно до чинного законодавства, виконання покарання у вигляді громадських робіт регламентується:

- Кримінальним кодексом України (ст. 56, 126-1 ККУ), який передбачає можливість застосування цього виду покарання;
- Кримінально-виконавчим кодексом України (глава 8 КВКУ), який визначає порядок відбування покарання;
- Наказом Міністерства юстиції України № 272/5 від 29.01.2019 «Про затвердження Порядку здійснення нагляду та проведення соціально-виховної роботи із засудженими до покарань, не пов'язаних з позбавленням волі»;
- Законом України "Про пробацію", який передбачає контроль виконання громадських робіт органами пробації.

Згідно з відповіддю Міністерства юстиції України на запит БО «Марш жінок», окремого нормативного регулювання щодо виконання громадських робіт саме для осіб, засуджених за домашнє насильство, не передбачено. Всі засуджені відбувають це покарання за загальним порядком.

За інформацією Державної установи «Центр пробації», основними видами громадських робіт є:

- Благоустрій населених пунктів (прибирання, озеленення, ремонт);
- Соціальні проєкти (допомога благодійним організаціям);
- Роботи на комунальних підприємствах, що не потребують спеціальних навичок.

Однак, відсутня спеціальна категоризація робіт для осіб, засуджених за домашнє насильство. Це означає, що такі особи працюють на рівних умовах з іншими засудженими, без додаткових обмежень або спеціальних реабілітаційних заходів.

Приклади судових рішень:

[Вирок від 18.01.2024 № 559/3933/23 Дубенського міськрайонного суду](#) — покарання у виді 200 (двісті) годин громадських робіт.

У контексті нашого дослідження це показовий приклад, як одна й та сама особа двічі отримує покарання у виді громадських робіт і лише вдруге суд призначає додатковий корекційний інструмент — відвідування «програми для кривдників».

[Вирок від 19.01.2024 № 695/730/23 Золотоніського міськрайонного суду](#) — узгоджене сторонами покарання у вигляді 150 (ста п'ятдесяти) годин громадських робіт.

Цей вирок підтверджує тенденцію, за якою у справах про систематичне домашнє насильство досить часто суд затверджує мирні угоди між сторонами (угода про примирення), призначає громадські роботи (зокрема,

мінімальний їх строк), навіть якщо кривдник неодноразово порушував адмінзаконодавство та продовжував вчиняти насильницькі дії. В окремих випадках відсутні будь-які посилені корекційні заходи (на кшталт обов'язку пройти «програму для кривдників»), що може залишати відкритим питання ефективності такого виду покарання щодо профілактики повторних актів насильства. Щодо практики застосування угод про примирення ми поговоримо **в окремому розділі нашого звіту**.

Вирок від 06.02.2024 №498/1423/23 Великомихайлівського районного суду — покарання у вигляді 240 (двохсот сорока) годин громадських робіт.

В даній справі обвинувачений уже відбув 240 годин громадських робіт (це максимально можливий строк у межах санкції ст. 126–1 КК) за попереднім вироком, але знову вчинив систематичне домашнє насильство (психологічний тиск, погрози, приниження). Суд призначив 240 годин громадських робіт, тобто верхню межу, передбачену ст. 126–1 КК. Це свідчить, що суд усвідомлює тяжкість повторного злочину, але водночас не вдається до ізоляційних покарань. Таке рішення може викликати питання щодо дієвості повторних громадських робіт, враховуючи попередній невдалий досвід (особа повторно вчинила домашнє насильство).

Вирок від 17.07.2024 №592/10734/24 Ковпаківського районного суду м. Суми — узгоджене сторонами угоди покарання, у виді громадських робіт строком на 220 годин.

Вирок показує, що й за повторних правопорушень (хоча і в різних статтях КК), громадські роботи залишаються поширеним видом покарання, який часто узгоджується між стороною обвинувачення й потерпілим. Відсутність у рішенні обов'язкових програм чи комплексних профілактичних заходів знову порушує питання ефективності такого покарання, зокрема, у запобіганні повторним проявам домашнього насильства.

Вирок від 02.10.2024 №711/7493/24 Придніпровського районного суду м. Черкас — покарання у вигляді громадських робіт на строк 150 (сто п'ятдесят) годин.

Даний вирок демонструє комплексний підхід до покарання: порівняно «м'яка» санкція (150 годин) доповнена обов'язком пройти корекційну програму, що відповідає сучасним тенденціям, коли основою протидії домашньому насильству стають профілактичні та реабілітаційні заходи.

Висновки

В Україні громадські роботи є одним із основних покарань за домашнє насильство, однак виконуються за загальним порядком без урахування специфіки правопорушення. Відсутність реабілітаційних програм у процесі виконання громадських робіт може зменшувати їх ефективність у боротьбі з домашнім насильством. Європейська практика показує, що поєднання

громадських робіт із обов'язковими реабілітаційними заходами є більш ефективним засобом запобігання повторним правопорушенням. Варто розглянути можливість розробки спеціалізованих програм для осіб, засуджених за домашнє насильство, включаючи залучення до курсів з управління агресією та контролю емоцій.

3. ЩОДО ПРОБАЦІЙНОГО НАГЛЯДУ

Пробаційний нагляд — це одна з форм кримінально-правового впливу, яка не пов'язана з ізоляцією від суспільства, однак передбачає посилений контроль і низку обов'язків, покладених на засуджену особу. З 28.03.2024 року стаття 126–1 КК України (Домашнє насильство) дає можливість суду призначити пробаційний нагляд на строк до 5 років як один із видів покарання.

Пробаційний нагляд покликаний забезпечити виправлення засудженої особи у «відкритому середовищі», без повної ізоляції. Він є проміжним варіантом між м'якшими покараннями (наприклад, громадськими роботами) й ув'язненням.

В Україні функції пробаційного нагляду виконує уповноважений орган з питань пробації (переважно це підрозділи Державної установи «Центр пробації» при Міністерстві юстиції).

Узагальнюючи, можна зазначити, що пробаційний нагляд — це контроль і допомога винному протягом строку до 5 років, спрямовані на виправлення поведінки та недопущення повторного насильства. Особа не потрапляє за ґрати, але перебуває під постійним наглядом і має дотримуватися низки зобов'язань та обмежень, визначених судом і органом пробації. Такий підхід відповідає сучасній тенденції поєднувати превентивну та реабілітаційну складову в покараннях, особливо у справах про домашнє насильство.

Приклади судових рішень:

[Вирок від 02.10.2024 № 306/1266/24 Свалявського районного суду](#) — покарання у виді пробаційного нагляду строком 1 (один) рік.

Цей вирок ілюструє, як суд може призначити пробаційний нагляд (1 рік) замість ізоляції у справі про систематичне психологічне насильство: обвинуваченого, раніше не судимого, зобов'язано відвідувати «програму для кривдників» (1 місяць), а контроль за його поведінкою покладено на місцеву раду. Суд взяв до уваги нетяжкий характер злочину, щире каяття, відсутність обтяжуючих обставин та вирішив, що обвинувачений може виправитися без позбавлення волі. Така модель водночас поєднує контроль і корекцію, забезпечує засудженому збереження соціальних зв'язків і робочого місця, але примушує його нести відповідальність та контролювати повторну агресію.

Вирок від 03.10.2024 № 383/218/23 Бобринецького районного суду — покарання у виді пробаційного нагляду строком на 3 (три) роки.

Цей вирок показовий тим, що до літньої обвинуваченої, яка систематично чинила психологічне насильство над власною матір'ю (вербальні образи, погрози в стані сп'яніння), суд застосував пробаційний нагляд на строк 3 роки з обов'язковою участю в програмі «Подолання агресивної поведінки» замість інших, суворіших покарань. Суд мотивував це врахуванням віку обвинуваченої та тим, що її можливо виправити без ізоляції. Отже, вирок підкреслює тенденцію призначати тривалий пробаційний контроль за домашніх кривдників і корекційні програми, що поєднують контроль і реабілітацію.

Вирок від 26.09.2024 № 126/802/24 Бершадський районний суд — покарання у вигляді пробаційного нагляду строком на три роки.

Цей вирок демонструє застосування пробаційного нагляду строком на три роки як покарання за систематичне домашнє насильство, доповнюючи його корекційною «програмою для кривдників» (три місяці). Суд врахував, що обвинувачений раніше не судимий, щиро розкався, проте систематично вчиняв фізичне і психологічне насильство над потерпілою, зокрема під час її вагітності. Як наслідок, крім основних обов'язків пробації (регулярна реєстрація, заборона виїзду без погодження), кривдника зобов'язано пройти спеціалізовану програму, що поєднує контроль і корекцію та покликана запобігти повторним актам домашнього насильства.

Вирок від 26.09.2024 № 518/699/24 Ширяївського районного суду — покарання у вигляді двох років пробаційного нагляду.

Цей вирок ілюструє пробаційний нагляд строком на два роки за систематичне психологічне насильство у сім'ї, водночас містить додаткові обмежувальні заходи: заборону спільного проживання й наближення до потерпілої, заборону контактів та обов'язкове проходження програми «Подолання домашнього насильства» (на три місяці). Суд урахував щире каяття обвинуваченого та середній ризик повторного злочину (досудова доповідь органу пробації), вирішивши, що контроль і корекційні заходи ефективніше за ізоляцію від суспільства. Така модель покарання поєднує профілактичну складову (дотримання обов'язків пробації) з жорсткими обмеженнями щодо контакту з потерпілою, аби запобігти новим епізодам домашнього насильства.

Вирок від 14.08.2024 № 689/3240/23 Ярмолинецького районного суду — за ст. 126-1КК України 4 (чотири) роки пробаційного нагляду.

Цей вирок примітний тим, що суд поєднав покарання за домашнє насильство (ст. 126-1 КК України) та невиконання обмежувального припису (ст. 390-1 КК України): обвинувачений систематично чинив психологічне насильство проти колишньої співмешканки і двічі порушив судову заборону

наближатися до неї. У підсумку суд призначив йому 4 роки пробаційного нагляду (шляхом поглинення меншого строку більшим) і зобов'язав виконувати «пробаційну програму для кривдників», а також регулярно реєструватися в органі пробації, повідомляти про зміну місця проживання та не виїжджати з країни без дозволу. Таким чином, суд застосував досить великий строк пробаційного нагляду за умисне невиконання рішення суду та триваюче домашнє насильство, одночасно наголошуючи на реабілітаційній складовій (проходження корекційної програми).

Висновки

З 28.03.2024 року в санкції статті 126–1 КК України (Домашнє насильство) з'явився пробаційний нагляд, який може призначатися на строк до п'яти років. Цей вид покарання не передбачає ізоляції від суспільства, натомість пропонує посилений контроль з боку пробаційних органів та низку обов'язків, що мають на меті виправлення засудженого у відкритому середовищі. Такий підхід відповідає сучасній тенденції поєднувати превентивну та реабілітаційну складові в покараннях, особливо у справах про домашнє насильство.

Таким чином, пробаційний нагляд у справах про домашнє насильство широко застосовується судами як альтернатива більш суворим покаранням (ув'язненню), даючи змогу впливати на поведінку правопорушника у суспільстві; поєднувати контроль і корекційні програми; запобігати повторному насильству й водночас зберігати соціальні зв'язки засудженого.

4. ЩОДО ОБМЕЖЕННЯ ВОЛІ

Обмеження волі — це один із «ізоляційних» видів покарання, передбачений Кримінальним кодексом України (ст. 61 КК України). За змістом, воно займає «проміжну» сходинку між м'якшими неізоляційними санкціями (наприклад, громадські роботи, пробаційний нагляд) та повним позбавленням волі. У контексті статті 126–1 КК України (Домашнє насильство) обмеження волі може бути призначене на строк до 5 років.

Приклади судових рішень:

[Вирок від 26.06.2024 № 650/35/24 Нововоронцовського районного суду](#) — покарання у виді 1 року 5 місяців обмеження волі.

У цьому вирокі суд призначив покарання у виді обмеження волі за вчинення систематичного психологічного насильства (ст. 126–1 КК України) з урахуванням рецидиву. Обвинувачений уже мав непогашену судимість за інше правопорушення і неодноразово притягувався до адмінвідповідальності за домашнє насильство, проте продовжував чинити образи та погрози на адресу співмешканки. Тому суд, замість «м'якших» неізоляційних заходів,

застосував обмеження волі, яке означає перебування в установі відкритого типу протягом визначеного строку. Оскільки злочин був учинений до постановлення попереднього вироку, остаточне покарання призначено за сукупністю вироків на 1 рік 6 місяців обмеження волі. Такий підхід показує, що при неодноразових порушеннях і небажанні кривдника змінювати поведінку суд може посилити ступінь ізоляції, відходячи від пробаційного чи інших «відкритих» видів покарання.

[Вирок від 25.06.2024 №359/7363/23 Бориспільського міськрайонного суду](#) — за ст. 126-1 КК України у виді 3 (трьох) років обмеження волі.

Суд визнав доцільним призначити обмеження волі як більш жорстку альтернативу покаранню (через рецидив), але з урахуванням обставин і прохання прокурора зробив покарання «умовним» – із випробуванням на 2 роки, обов'язковим корекційним заходом та проходженням лікування від залежності. При цьому, якщо обвинувачений порушить умови випробування (наприклад, вчинить нове насильство або не виконуватиме покладених обов'язків), йому доведеться відбути фактичні 4 роки обмеження волі в установі відкритого типу.

[Вирок від 21.06.2024 № 307/666/24 Тячівського районного суду](#) — покарання за ст. 126-1 КК України у вигляді обмеження волі строком на 2 (два) роки.

У цьому вирокі 2 роки обмеження волі стали результатом повторної та небезпечної поведінки: систематичного психологічного насильства, нанесення фізичної шкоди та наявності судимостей у минулому. Суд визнав, що лише «відкрита» форма виправлення (пробація) не була б достатньою для запобігання новим злочинам.

[Вирок від 18.01.2024 № 376/3773/23 Сквирського районного суду](#) — покарання у вигляді обмеження волі строком на 2 роки (іспитовий строк 1 рік).

У цій справі обвинувачений уклав угоду про примирення з потерпілою (колишня дружина), яка потерпала від його систематичного психологічного насильства (ст. 126–1 КК України). За умовами угоди суд призначив йому 2 роки обмеження волі та, водночас, звільнив від відбування покарання з випробуванням на 1 рік (ст. 75 КК), встановивши обов'язки щодо реєстрації в органі пробації й повідомлення про зміну місця проживання/роботи. У подібних випадках угода про примирення поширена, коли потерпіла сторона не наполягає на суворому покаранні, а кривдник визнає вину й обіцяє змінити поведінку. Окремо про застосування угод про примирення щодо злочинів, пов'язаних із домашнім насильством ми розглянемо **в наших наступних розділах**.

[Вирок від 24.01.2024 №135/1048/23 Ладижинського міського суду](#) — покарання у виді обмеження волі строком на 1 (один) рік.

У цій справі засуджений уже мав попередню судимість за ст. 126–1 КК України (домашнє насильство) й перебував на іспитовому строку (звільнений від обмеження волі з випробуванням). Однак він знову вчинив систематичне психологічне насильство над своєю матір'ю — нецензурні образи, погрози, вчинені у стані алкогольного сп'яніння. Суд визнав, що попереднє умовне покарання не змінило поведінку кривдника. Коли кривдник повторно вчиняє домашнє насильство, перебуваючи на іспитовому строку, суди часто вдаються до реальної ізоляції — обмеження волі в установі відкритого типу. Такий вирок підтверджує, що систематична агресивна поведінка, попри попереднє умовне покарання, призводить до більш суворого заходу — не лише умовного, а реального відбування обмеження волі.

Висновки

Обмеження волі в справах про домашнє насильство (ст. 126–1 КК України) слугує проміжним заходом між умовно «м'якшими» покараннями (пробаційний нагляд, громадські роботи) й повною ізоляцією (позбавлення волі).

Обмеження волі — це не найпоширеніший різновид покарання за домашнє насильство, бо суди нерідко віддають перевагу пробації або громадським роботам, намагаючись зберегти «відкритий» формат виправлення. Водночас, при тяжких обставинах (систематичність, рецидив, агресивна поведінка), суд може застосувати обмеження волі як додаткову гарантію безпеки потерпілих. У випадках, коли особа не виконує умов пробації чи вчиняє повторне насильство, обмеження волі стає логічним наступним кроком у «драбині» покарань перед позбавленням волі. Таким чином, обмеження волі виконує роль проміжної форми ізоляції, яка дозволяє суду посилити контроль над кривдником у справах про домашнє насильство, зберігаючи відносно «відкриті» умови, але з суттєвими обмеженнями свободи.

5. ЩОДО ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ

Покарання у вигляді позбавлення волі є найсуворішим заходом у ієрархії покарань (ст. 63 КК України). У справах про домашнє насильство (ст. 126–1 КК України) суди зазвичай намагаються уникати повного позбавлення волі, вбачаючи в ньому крайній захід. Водночас у випадках, коли систематичне насильство призводить до істотної шкоди чи коли засуджений вперто ігнорує попередні покарання (пробацію, обмеження волі), призначення реального позбавлення волі стає виправданим. Нижче розглянемо приклади практики, де суди визнали за необхідне застосувати саме цей ступінь ізоляції та детально проаналізуємо мотиви, що спонукали суд обрати максимально суворе покарання за домашнє насильство.

Приклади судових рішень:

[Вирок від 23.01.2024 № 278/3157/23 Житомирського районного суду](#) — покарання у виді 1 (одного) року позбавлення волі.

У цій справі суд призначив реальне позбавлення волі за домашнє насильство (ст. 126–1 КК України), враховуючи рецидив та попередні судимості (у тому числі відбуття арешту). Обвинувачений неодноразово притягувався до адмінвідповідальності за психологічне насильство стосовно матері, згодом був засуджений за інші злочини (переважно легкі тілесні ушкодження) та арешт, проте продовжив систематичні погрози й образи. Оскільки «м'які» санкції (адміністративні, громадські роботи, штраф, арешт) не змінили його поведінки, суд призначив 1 рік позбавлення волі, а через сукупність вироків (ч. 4 ст. 70 КК України) додав невідбуту частину покарання (за попередній вирок – арешт), отримавши в підсумку 1 рік і 1 місяць позбавлення волі. Це показовий приклад, коли систематична злісна агресія й уперте ігнорування попередніх покарань за домашнє насильство призводять до найсуворішого наслідку — реального позбавлення волі.

[Вирок від 21.02.2024 № 510/2460/23 Ренійського районного суду](#) — покарання у виді позбавлення волі строком на 1 (один) рік з іспитовим строком в 1 рік.

Хоча суд формально призначив позбавлення волі, у результаті був застосований «умовний» формат відбування покарання через ст. 75 КК. Суд поклав на обвинуваченого обов'язки (реєстрація, повідомлення про зміну місця проживання, заборона виїзду за межі України без погодження, виконання пробаційної програми «Подолання домашнього насильства»). Застосував також програму для кривдників на три місяці (ст. 91–1 КК України), що має корекційний характер і спрямована на запобігання повторному насильству. Вирок водночас підкреслює прагнення суду дати шанс виправитися (зокрема, через психологічну корекцію і пробаційний нагляд), але з чітким попередженням щодо можливого реального ув'язнення в разі повторення злочинної поведінки.

[Вирок від 04.04.2024 № 639/1061/24 Жовтневого районного суду м. Харкова](#) — покарання у виді позбавлення волі строком 1 (один) рік 6 (шість) місяців.

У цій справі суд визнав обвинуваченого винним у черговому вчиненні систематичного домашнього насильства (ст. 126–1 КК України) щодо бабусі, з якою він проживав у спільному помешканні. Варто підкреслити, що обвинувачений уже мав кілька судимостей, зокрема й за домашнє насильство (попереднє засудження в 2021 році). Після умовно-дострокового звільнення він знову вчинив насильницькі дії. Суд урахував цей рецидив, а також вік і вразливий стан потерпілої — бабусі, що може слугувати обтяжливою обставиною.

За ст. 126-1 КК України суд призначив 1 рік 6 місяців позбавлення волі. При цьому через рецидив і невідбуте покарання за попереднім вироком суд частково приєднав невідбуту частину, тож остаточний строк склав 1 рік і 8 місяців позбавлення волі.

Вирок від 18.06.2024 № 531/600/24 Карлівського районного суду — покарання у виді позбавлення волі строком на один рік.

Суд встановив, що обвинувачений систематично вчиняв домашнє насильство щодо своєї матері, що призвело до її психологічних і фізичних страждань. Незважаючи на попередні адміністративні стягнення, обвинувачений не змінив свою поведінку, що свідчить про рецидив злочину. Враховуючи відсутність пом'якшуючих обставин та повторність вчинених порушень, суд, керуючись принципами законності, справедливості та співмірності покарання, призначив обвинуваченому покарання у вигляді позбавлення волі на 1 рік 8 місяців, із приєднанням невідбутої частини покарання за попереднім вироком, що остаточно становить 2 роки позбавлення волі, а також встановив обов'язки пробації та змінив запобіжний захід на тримання під вартою до набрання вироком законної сили.

Вирок від 07.10.2024 № 301/3143/24 Іршавського районного суду — покарання у виді позбавлення волі строком на 1 (один) рік.

Суд, проаналізувавши докази, встановив, що обвинувачений систематично вчиняв відносно свого батька домашнє насильство у формі психологічного тиску, який проявлявся у сварках, нецензурних образах, погрозах та приниженні гідності потерпілого. З урахуванням попередньої судимості обвинуваченого за ст. 390-1 КК України та його подальшої злочинної поведінки, суд визнав, що виправлення обвинуваченого можливе лише за умов ізоляції. Отже, за ст. 126-1 КК України призначено покарання у вигляді 1 року позбавлення волі, а за сукупністю вироків (з урахуванням невідбутої частини покарання за попереднім вироком) остаточно визначено 1 рік і 3 місяці позбавлення волі. Запобіжний захід (особисте зобов'язання) залишено до набрання вироком законної сили.

Висновки

Реальний строк позбавлення волі в справі про домашнє насильство суди призначають доволі рідко, коли «м'якші» санкції (як-от пробаційний нагляд, обмеження волі чи штрафи) не призводять до бажаних змін у поведінці кривдника та коли має місце неодноразове порушення закону. Додатковими факторами, які схиляють суд до жорсткіших заходів, є рецидив, попередні невиконані вироків чи вік і вразливість потерпілої особи. Застосовуючи позбавлення волі, суди фактично визнають, що лише ізоляція від суспільства може зупинити систематичне насильство та забезпечити захист потерпілих.

6. ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО РОЗДІЛУ

У 2024 році відбулися суттєві зміни в санкції статті 126–1 КК України (Домашнє насильство): короткостроковий арешт поступово вилучається із практики, а на перший план виходять пробаційний нагляд і громадські роботи, хоча громадські роботи також активно використовувалися судами і за період 2019–2023 років.

Громадські роботи залишаються одним із найпоширеніших покарань, особливо в межах угод про примирення. Проте їх виконання не враховує специфіки домашнього насильства, оскільки відсутні обов'язкові корекційні програми та чіткий механізм контролю впливу такого виду покарання на поведінку кривдника.

Реальне ув'язнення застосовується здебільшого за наполегливого ігнорування кривдником попередніх «м'яких» покарань та вчинення домашнього насильства повторно, особливо за наявності рецидиву й невідбутих покарань. Таке покарання обирають тоді, коли інші заходи не дали результату, а потерпілій(-им) особі(-ам) загрожує тривала небезпека.

Хоча у низці судових рішень фігурує вимога пройти програму для кривдників або лікування від залежностей, у цілому відсутній цілісний підхід до організації таких заходів (як при відпрацюванні громадських робіт, так і при обмеженні чи позбавленні волі). Це знижує довгострокову ефективність покарання.

Рекомендації

- 1.** Удосконалити законодавство щодо пробаційних та корекційних програм. Законодавцеві варто закріпити обов'язковість проходження спеціалізованих реабілітаційних/корекційних програм для осіб, засуджених за домашнє насильство (поряд зі стандартним порядком відбування громадських робіт чи пробаційного нагляду).
- 2.** Підсилити інституційну спроможність пробації шляхом збільшення фінансування та кадрового забезпечення органів пробації, що забезпечить реальний контроль за поведінкою кривдників та регулярну взаємодію з ними.
- 3.** Розробити спеціалізовані громадські роботи через впровадження окремої категорії громадських робіт для осіб, засуджених за домашнє насильство, із залученням до них елементів корекції (наприклад, обов'язкові тренінги або участь у програмах із протидії насильству).
- 4.** Розробити судові рекомендації чи методичні листи, які визначатимуть, у яких випадках можна застосовувати звільнення від відбування покарання з випробуванням, а за яких обставин доцільніше звертатися до більш жорстких заходів, зокрема обмеження волі чи реальної ізоляції.

5. Сприяти реалізації захисних та обмежувальних приписів, доповнюючи їх електронним моніторингом (браслетами) в окремих випадках, щоб мінімізувати ризик повторного насильства.
6. Регулярно аналізувати зібрані дані для вдосконалення законодавчих норм і практик правозастосування, аби підвищити ефективність покарань та зменшити рецидив.

Загалом, зміни в санкції статті 126–1 КК України та судова практика 2024 року свідчать про прагнення збалансувати каральний і реабілітаційний аспекти відповідальності за домашнє насильство. Однак реалізація ефективної пробації, корекційних програм і чітких механізмів контролю за поведінкою кривдників вимагає посиленої організаційної, ресурсної та міжвідомчої взаємодії. Це дозволить запобігти повторним актам насильства, водночас даючи шанс на виправлення та збереження соціальних зв'язків у тих випадках, коли це є реалістичним і безпечним для потерпілих.

2. КРИМІНАЛЬНЕ ПРОВАДЖЕННЯ НА ПІДСТАВІ УГОД

У цьому розділі ми продовжимо аналіз судової практики, зосереджуючись на процедурі укладення двох видів угод у кримінальних провадженнях про домашнє насильство — угод про примирення та угод про визнання винуватості. Обидві процедури врегульовані Главою 35 Кримінального процесуального кодексу України і можуть застосовуватися у кримінальних провадженнях, пов'язаних з домашнім насильством (ст. 126–1 КК України), з урахуванням спеціальних обмежень.

Насамперед варто підкреслити:

- 1. Угоди про примирення (ст. 468–471 КПК України).** У провадженнях про домашнє насильство (ст. 126–1 КК) така угода може бути укладена **лише за ініціативою потерпілої особи** (ч. 1 ст. 469 КПК). Суть полягає в досягненні компромісу між кривдником та потерпілим. Суд при затвердженні такої угоди має додатково перевірити, чи справді ініціатором була потерпіла сторона.
- 2. Угоди про визнання винуватості (ст. 472–475 КПК України).** Цей вид угод укладається між прокурором та обвинуваченим (підозрюваним). За домашнього насильства така угода можлива лише **за наявності письмової згоди потерпілого/потерпілих** (ч. 4 ст. 469 КПК). Її мета — спростити процес доказування шляхом визнання винуватості кривдником і прискорити фінальне розв'язання конфлікту.

Попри доволі подібний механізм затвердження угод (судом у підготовчому чи судовому засіданні), між цими двома видами угод існують принципові відмінності. Тому в цьому розділі ми окремо розглянемо:

- **практику укладення та затвердження угод про примирення** у справах, пов'язаних із домашнім насильством;
- **особливості та умови застосування угод про визнання винуватості**, коли правопорушення містить елементи домашнього насильства.

Таким чином, мета цього розділу — з'ясувати, наскільки поширеним є застосування угод у провадженнях, чи дотримуються суди і сторони основних вимог законодавства і які практичні проблеми виникають. Це допоможе виявити напрями для вдосконалення процедури та забезпечення належного захисту прав постраждалих у кримінальних справах про домашнє насильство.

1. УГОДИ ПРО ПРИМИРЕННЯ

Право укладення угоди про примирення належить потерпілому (або його представникові) — це відображає принцип добровільності і запобігає можливому тиску з боку кривдника.

Домашнє насильство — це злочин, який часто супроводжується психологічним тиском і страхом потерпілої особи перед кривдником. Суд має переконатися, що угода не є наслідком маніпуляції або залякування, оскільки в деяких випадках потерпіла особа може формально погодитися на примирення, побоюючись погіршення ситуації після завершення судового процесу.

Відтак, суд зобов'язаний дослідити ініціативу потерпілого щодо укладення угоди про примирення, а не просто зафіксувати сам факт її наявності, тобто пересвідчитися, що потерпілий дійсно бажав укласти угоду і що вона не є результатом тиску з боку кривдника або інших осіб.

Загалом з 319 судових рішень, в яких було укладено угоду про примирення лише у 102 випадках була досліджена ініціативність потерпілих щодо укладання таких угод. Втім навіть якщо формально ініціатива була досліджена, ефективність таких угод потребує додаткового дослідження.

Розглянемо на прикладах рішень, які досліджувалися і в яких суд досліджував ініціативу потерпілих:

[Вирок від 05.01.2024 №632/1013/23 Первомайського міськрайонного суду:](#)

«Потерпіла ОСОБА_6 під час розгляду угоди про примирення підтвердила, що була ініціатором укладання угоди, повністю усвідомлює зміст укладеної угоди про примирення, цілком розуміє наслідки укладання та затвердження угоди...»

Угода про примирення була укладена за ініціативою потерпілої (матері обвинуваченого), що відповідає вимогам ч. 1 ст. 469 КПК України, яка передбачає, що в справах про домашнє насильство укладення угоди можливе тільки за ініціативою потерпілого або його представника. Суд дослідив добровільність угоди, встановив, що потерпіла розуміє її зміст і наслідки, та затвердив її.

Вирок від 23.01.2024 № 389/4321/23 Знам'янського міськрайонного суду:

«Суд також переконався, що укладення угоди про примирення сторонами є добровільним, тобто не є наслідком застосування насильства, примусу, погроз, або наслідком обіцянок чи дій, будь-яких інших обставин, ніж ті, що передбачені угодою...»

В даному випадку має місце тривала історія домашнього насильства. Формально угода відповідає законодавству, однак її затвердження у випадку обвинуваченого, який неодноразово вчиняв насильство, створює ризик повторного рецидиву. Призначене мінімальне покарання не відповідає тяжкості правопорушення, враховуючи історію адміністративних стягнень та факт фізичного насильства, а відсутність додаткових заходів захисту потерпілої та реабілітаційних механізмів може зробити угоду неефективною у запобіганні подальшому насильству.

Вирок від 05.06.2024 № 162/381/24 Любешівського районного суду:

«ОСОБА_4 додатково повідомила, що саме вона як потерпіла була ініціатором укладення цієї угоди, яка укладалася нею добровільно, без будь-якого тиску...»

Це позитивний приклад рішення, де суд дослідив ініціативу потерпілої та підтвердив добровільність угоди, що відповідає вимогам ст. 469 КПК України.

Вирок від 06.06.2024 № 529/482/24 Диканський районний суд:

«Потерпіла ОСОБА_5 в підготовчому судовому засіданні просила затвердити угоду про примирення. Вказала, що укладення угоди було добровільним, за її ініціативи, вона примирилася із обвинуваченою ОСОБА_4, не має до неї претензій, наслідки укладення угоди зрозумілі».

Це один із випадків, коли суд застосував максимально можливу кількість годин громадських робіт у справах про домашнє насильство, що свідчить про посилення відповідальності за такі злочини. Суд ретельно перевінив ініціативність угоди, що відповідає вимогам ст. 469 КПК України. Вирок містить посилання на практику Верховного Суду, що підтверджує послідовність судової практики у питаннях кваліфікації домашнього насильства.

Вирок від 17.06.2024 № 682/1546/24 Славутський міськрайонний суд:

«Суд переконався, що угода укладена за ініціативою потерпілої, добровільно, не є наслідком застосування до учасників насильства, примусу, погроз або наслідком обіцянок чи дій будь-яких інших обставин, ніж ті, що передбачені в угоді...»

Важливий момент у контексті ст. 469 КПК України: суд чітко зафіксував, що угода про примирення була ініційована потерпілою. Також, якщо

досліджувати справу загалом, паралельно можна зазначити, що вирок у цій справі є досить суворим у частині позбавлення волі (хоч і з випробуванням), а також застосування обмежувального заходу у вигляді заборони проживання з потерпілою. Це свідчить про тенденцію до посилення відповідальності за домашнє насильство. Однак, відсутність направлення програми для кривдників та ризику рецидиву залишаються проблемними аспектами. Виконання вироку та ефективність пробаційного нагляду потребуватимуть подальшого моніторингу.

Ми не будемо зупинятися на рішеннях, в яких суд не досліджував ініціативу потерпілої особи щодо укладання угоди про примирення, що є суттєвим процесуальним порушенням. Проте зупинимось на цікавому випадку:

[Вирок від 24.01.2024 №303/522/24 Мукачівського міськрайонного суду:](#)

*«...обвинувачений ОСОБА_3 клопоче затвердити угоду про примирення від 24.01.2024 року, досягнуту між ним та потерпілою ОСОБА_6, за якою він визнав себе винним.... **Захисник обвинуваченого адвокат ОСОБА_5 просить затвердити угоду про примирення та призначити її підзахисному узгоджене сторонами покарання...**»*

В даному випадку варто звернути увагу на потенційне порушення процесуальних вимог, що стосуються ініціативи укладення угоди про примирення у справах про домашнє насильство.

В даному випадку суд не з'ясував, чи саме потерпіла виступила ініціаторкою угоди, і, натомість, зазначив лише про ініціативу обвинуваченого та його захисника. В цьому рішенні суд не з'ясував ініціативу потерпілої, що є суттєвим процесуальним недоліком та може ставити під сумнів добровільність примирення. Формулювання у вирокі свідчить про ініціативу обвинуваченого та його захисника, що суперечить вимогам ст. 469 КПК України щодо ініціативності потерпілої у випадках домашнього насильства. Угоди про примирення у справах про домашнє насильство не повинні використовуватися як спосіб уникнення суворішого покарання, особливо у випадках повторного вчинення насильства та порушення заборонних приписів.

[Вирок від 27.02.2024 №521/9252/22 Малиновського районного суду м. Одеси:](#)

*«**З ініціативою укладання угоди звернувся обвинувачений.** Покарання узгодили спільно зі сторонами та з прокурором. Просив суд угоду затвердити».*

Вирок чітко вказує, що з ініціативою укладення угоди звернувся обвинувачений, а не потерпіла. Це суперечить ч. 1 ст. 469 КПК України, яка встановлює, що угода про примирення у справах про домашнє насильство може бути укладена виключно за ініціативою потерпілої. Якщо ініціатором був обвинувачений або його захисник, це порушує вимоги КПК та ставить

під сумнів добровільність угоди. У такому випадку вирок може бути скасований апеляційним судом.

Висновки

Угоди про примирення у кримінальних провадженнях про домашнє насильство є інструментом альтернативного вирішення конфліктів, однак їх застосування часто порушує вимоги КПК України щодо ініціативи потерпілого та добровільності примирення. Аналіз судової практики свідчить про системні процесуальні недоліки, зокрема відсутність перевірки ініціативності потерпілого, що може призводити до повторного насильства та безкарності кривдників. Судам необхідно більш ретельно досліджувати добровільність угоди, фіксувати ініціативу потерпілої особи та враховувати історію насильницької поведінки обвинуваченого. Додаткові законодавчі обмеження та механізми контролю допоможуть мінімізувати ризики маніпуляції угодами про примирення та забезпечити належний рівень захисту прав постраждалих.

Рекомендації:

Судам:

- Перевіряти ініціативу укладення угоди. Суд повинен встановлювати, що саме потерпіла/потерпілий була/був ініціатором примирення і що це рішення є добровільним.
- Фіксувати в тексті вироку детальні пояснення потерпілих щодо мотивів укладання угоди.
- Враховувати історію насильства. Якщо обвинувачений неодноразово притягувався до адміністративної або кримінальної відповідальності за домашнє насильство, суду слід критично оцінювати можливість укладення угоди про примирення.

Законодавцям:

- Запровадити механізм судової перевірки угоди про примирення у справах про домашнє насильство. Наприклад, передбачити обов'язкове опитування потерпілих в суді щодо їх ініціативи та добровільності примирення.
- Ввести додаткові обмеження для кривдників із рецидивною поведінкою. Заборонити укладення угод про примирення у випадках, коли обвинувачений має попередні притягнення за ст. 173-2 КУпАП або ст. 126-1 КК України.

Потерпілим та їхнім захисникам:

- Звертатися до суду або прокуратури у разі примусу до укладання угоди. Якщо потерпіла особа уклала угоду через страх або тиск, вона має право звернутися із заявою про перегляд справи або оскарження вироку.

2. УГОДИ ПРО ВИЗНАННЯ ВИНУВАТОСТІ

У цьому підрозділі ми продовжимо аналіз судової практики, зосереджуючись на процедурах укладення угод про визнання винуватості у кримінальних провадженнях про домашнє насильство. Такий механізм передбачений Главою 35 Кримінального процесуального кодексу України та може застосовуватися до кримінальних правопорушень, передбачених ст. 126-1 КК України, за умови дотримання спеціальних процесуальних вимог.

Насамперед варто підкреслити:

- 1. Угода про визнання винуватості укладається між прокурором та підозрюваним (обвинуваченим)** (ст. 472–475 КПК України). Вона передбачає визнання обвинуваченим своєї провини в обмін на узгоджене покарання.
- 2. У випадках кримінальних проваджень, пов'язаних із домашнім насильством, така угода може бути укладена лише за наявності письмової згоди потерпілої особи (ч. 4 ст. 469 КПК України).**
- 3. Суд при затвердженні угоди має перевірити, чи дійсно потерпіла особа добровільно надає письмову згоду** на її укладення, чи розуміє її наслідки та чи не є така згода результатом тиску з боку обвинуваченого або сторонніх осіб.

Практика укладення та затвердження угод про визнання винуватості у справах про домашнє насильство:

[Вирок від 10.01.2024 № 370/2830/23 Макарівського районного суду:](#)

«Згідно письмової заяви потерпілої до обвинуваченого претензій не має, і вона надала письмову згоду прокурору на укладення даної угоди...»

У суді було затверджено угоду про визнання винуватості, укладену між прокурором та обвинуваченим. Потерпіла надала письмову згоду на укладення такої угоди, а обвинувачений повністю визнав вину. Суд ухвалив вирок, згідно з яким обвинувачений отримав 150 годин громадських робіт.

В даному судовому рішенні виникає питання щодо призначеного покарання, адже 150 годин громадських робіт є мінімальним можливим покаранням у межах санкції ст. 126-1 КК України. Ураховуючи, що кривдник неодноразово притягався до адміністративної відповідальності за домашнє насильство, а також перебуває на обліку як сімейний кривдник, виникає питання щодо доцільності такого м'якого покарання.

[Вирок від 22.01.2024 № 215/5432/23 Тернівського районного суду м. Кривого Рогу:](#)

«Потерпілою надано прокурору письмову згоду на укладання угоди з підозрюваним...»

Суд формально дотримався вимог КПК України щодо угоди про визнання винуватості. Втім, звільнення від відбування покарання з випробувальним строком у 1 рік без конкретних механізмів контролю (крім реєстрації у пробації) ставить під сумнів реальний ефект покарання.

[Вирок від 24.01.2024 №212/9790/23 Жовтневого районного суду м. Кривого Рогу:](#)

«Потерпіла надала письмову згоду на укладення угоди про визнання винуватості між прокурором та обвинуваченим...»

І хоча суд дотримався вимог КПК України щодо затвердження угоди про визнання винуватості, втім, судова угода забезпечує мінімальну відповідальність для обвинуваченого без дієвих механізмів запобігання рецидивів.

[Вирок від 06.02.2024 №212/745/24 Жовтневого районного суду м. Кривого Рогу:](#)

«Потерпіла надала письмову згоду на укладення угоди про визнання винуватості між прокурором та обвинуваченим...»

З обставин справи вбачається, що обвинувачений систематично вчиняв психологічне та економічне насильство щодо своєї матері. Призначено 2 роки обмеження волі, з урахуванням попереднього вироку — остаточне покарання 2 роки 4 місяці обмеження волі. Суд не зобов'язав обвинуваченого пройти програму для кривдників, що підвищує ризик повторного вчинення насильства після відбуття покарання, втім дотримався вимог КПК України щодо затвердження угоди про визнання винуватості.

[Вирок від 27.03.2024 №210/806/24 Дзержинського районного суду м. Кривого Рогу:](#)

«Потерпілою надана згода на укладення угоди про визнання винуватості...»

Обвинувачений систематично здійснював психологічне насильство над своєю матір'ю. Неодноразово порушував термінові заборонні приписи, видані судом для захисту потерпілої. Раніше притягувався до адміністративної відповідальності за домашнє насильство. Хоча суд застосував обмежувальні заходи та програму для кривдників, призначене покарання є доволі м'яким (покарання у вигляді у вигляді громадських робіт на строк двісті годин) з огляду на тривалість та повторюваність насильства.

[Вирок від 03.04.2024 №303/2704/24 Мукачівського міськрайонного суду:](#)

«Потерпіла надала згоду прокурору Мукачівської окружної прокуратури на укладення угоди про визнання винуватості з обвинуваченим за ст. 126-1 КК України у кримінальному провадженні...»

Потерпіла надала згоду на укладення угоди — це є ключовою процесуальною вимогою згідно з ч. 4 ст. 469 КПК України. Потерпіла особисто брала участь у судовому засіданні та підтвердила добровільність згоди. Це певною мірою відрізняє рішення від інших випадків, коли суд обмежувався лише письмовою заявою без детального дослідження мотивів згоди.

Вирок від 24.05.2024 №130/978/24 Жмеринського міськрайонного суду:

«Потерпіла надала згоду прокурору на укладання угоди про визнання винуватості із обвинуваченим, а також зазначила що будь яких претензій до останньої не має, тобто погодилася із призначенням обвинуваченому покарання згідно умов угоди...»

Як і в інших справах, угода була укладена з письмовою згодою потерпілої, яка підтвердила, що не має претензій до обвинуваченого. У цьому випадку суд призначив проходження спеціальної програми для кривдників терміном на 2 місяці. Це важливий аспект, оскільки в більшості інших рішень такий захід не застосовувався, хоча він є передбаченим законом механізмом роботи з кривдниками для запобігання рецидиву.

Вирок від 12.09.2024 №206/3380/24 Самарського районного суду м. Дніпропетровська:

«Потерпіла в судовому засіданні надала згоду на укладення угоди між прокурором та обвинуваченим...»

Суд дотримався вимог КПК України щодо угоди про визнання винуватості.

ВИСНОВКИ

Аналіз судової практики демонструє чітку тенденцію: угоди про визнання винуватості найчастіше укладаються у справах про психологічне та економічне насильство, тоді як фізичне насильство рідко стає предметом таких угод. Суди не завжди аналізують, чи є вона дійсно добровільною, особливо в умовах емоційної залежності. Угоди про визнання винуватості у справах про домашнє насильство часто призводять до надмірно м'яких покарань, що не стримують кривдників від повторного насильства.

РЕКОМЕНДАЦІЇ:

Судам:

- Перевіряти добровільність надання згоди потерпілою/потерпілим. Суд повинен з'ясувати, чи є згода на укладення угоди результатом вільного волевиявлення, а не тиску або страху перед кривдником.

- Фіксувати в тексті вироку детальні пояснення потерпілих щодо їхнього стану та мотивів надання згоди. Особливо у випадках, коли потерпілі мають ознаки емоційної та/або економічної залежності або страху перед обвинуваченим.
- Критично оцінювати можливість укладення угоди у випадках рецидиву насильства. Якщо обвинувачений неодноразово притягувався за ст. 173-2 КУПАП або ст. 126-1 КК України, суду варто розглянути доцільність застосування більш суворох заходів.
- Призначати додаткові запобіжні заходи. Суд повинен розглядати можливість обов'язкового проходження програм для кривдників та заборони контакту з потерпілою/потерпілим навіть при укладенні угоди.

Законодавцям:

- Ввести обмеження на укладення угод про визнання винуватості у справах про домашнє насильство. Запровадити заборону на такі угоди для осіб, які вже були засуджені за ст. 126-1 КК України.

Потерпілим та їхнім захисникам:

- Оскаржувати рішення про затвердження угоди, якщо вона укладена під тиском або через страх. Якщо потерпіла/потерпілий погодилися на угоду не добровільно, вони мають право звернутися до апеляційного суду або прокуратури.
- Вимагати включення обмежувальних заходів до умов угоди. Наприклад, заборону контакту з потерпілою/потерпілим, заборону перебування у певних місцях або обов'язкове проходження корекційних програм.
- Залучати юристів та правозахисні організації для аналізу справи перед погодженням на угоду. Це допоможе оцінити, чи є угода найкращим варіантом у конкретній ситуації, чи варто наполягати на іншому рішенні суду.

3. ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

У кримінальних провадженнях, порушених за ст. 126-1 КК України (домашнє насильство), питання звільнення від кримінальної відповідальності має свої особливості. З одного боку, законодавство України передбачає низку підстав та механізмів (дійове каяття, примирення винного з потерпілим, передача на поруки, зміна обстановки тощо), які теоретично можуть бути застосовані до кривдника. З іншого боку, застосування таких механізмів у випадках домашнього насильства часто викликає сумніви щодо їхньої виправданості, оскільки існує високий ризик повторної агресії стосовно постраждалих осіб.

Сама природа домашнього насильства (систематичність, тісний психологічний зв'язок кривдника та потерпілої особи, можливий вплив на дітей) ставить під сумнів доцільність «м'яких» інструментів звільнення від відповідальності або формальних підстав на кшталт «дійового каяття». Відповідно до українського законодавства й міжнародних стандартів (зокрема, положень Стамбульської конвенції) держава повинна гарантувати реальний та ефективний захист постражданим. Тому у випадках, коли йдеться про повторні епізоди насильства або тривалу історію агресії з боку кривдника, застосування механізмів звільнення від кримінальної відповідальності має бути ретельно зваженим та аргументованим.

У цій частині звіту розглядаються чотири ключові підстави звільнення від кримінальної відповідальності, які інколи (а подекуди помилково) намагаються застосовувати у провадженнях про домашнє насильство:

- Дійове каяття (ст. 45 КК України);
- Примирення винного з потерпілим (ст. 46 КК України);
- Передача особи на поруки (ст. 47 КК України);
- Зміна обстановки (ст. 48 КК України).

Практика показує, що суди поступово усвідомлюють ризики безкарності для кривдників, і кількість випадків необґрунтованого застосування цих статей у справах про домашнє насильство знижується. Водночас поодинокі

помилкові рішення все ще трапляються, а окремі судді й прокурори досі формально підходять до оцінки обставин злочину й не враховують небезпеку для потерпілого(-ї).

Метою цього розділу є виявити тенденції судової практики, що стосуються звільнення від кримінальної відповідальності у справах про домашнє насильство, а також надати рекомендації щодо недопущення зловживань цими механізмами, аби гарантувати постраждалим особам реальний захист і запобігти повторним актам насильства.

1. ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У ЗВ'ЯЗКУ З ДІЙОВИМ КАЯТТЯМ

Аналіз судової практики за 2024 рік показав важливий позитивний результат: жодного випадку звільнення від кримінальної відповідальності за ст. 126-1 КК України на підставі дійового каяття.

Це свідчить про те, що суди нарешті повністю усвідомили законодавчі обмеження, запроваджені ще у 2020 році, і перестали помилково застосовувати ст. 45 КК України до випадків домашнього насильства. Якщо у попередні роки зустрічалися поодинокі рішення, де кривдників звільняли від відповідальності через хибну класифікацію злочину, то у 2024 році такої практики більше немає. Цей прогрес є значним досягненням у протидії домашньому насильству, адже відмова від можливості уникнення покарання через «щире каяття» забезпечує реальне притягнення кривдників до відповідальності. Суди демонструють послідовність у застосуванні норм КК України, що зміцнює довіру до правосуддя та забезпечує кращий захист потерпілих.

2. ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У ЗВ'ЯЗКУ З ПРИМИРЕННЯМ ВИННОГО З ПОТЕРПІЛИМ

У 2024 році судова практика демонструє різке зменшення випадків звільнення від кримінальної відповідальності за ст. 126-1 КК України на підставі примирення (всього 5 випадків). Це свідчить про те, що суди дедалі рідше помилково застосовують ст. 46 КК України у справах про домашнє насильство. Попри загальну позитивну тенденцію, поодинокі випадки таких рішень все ще зустрічаються. Важливим є те, що у більшості з них прокурор подавав апеляційну скаргу, наполягаючи на неможливості звільнення кривдників у зв'язку з примиренням. Скорочення кількості таких рішень та активна реакція прокуратури на окремі випадки їх ухвалення свідчать про поступову зміну підходів до розгляду справ про домашнє насильство. Правозастосовна практика стає більш узгодженою з вимогами законодавства, а потерпілі отримують реальний правовий захист.

3. ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У ЗВ'ЯЗКУ З ПЕРЕДАЧЕЮ ОСОБИ НА ПОРУКИ

Аналіз судової практики у 2024 році показав лише 1 випадок звільнення від кримінальної відповідальності за ст. 126-1 КК України на підставі ст. 47 ККУ (передача особи на поруки колективу). Цей механізм передбачає можливість звільнення особи від кримінальної відповідальності за умови, що вона вперше вчинила злочин невеликої або середньої тяжкості, а колектив підприємства, установи чи організації виявив готовність взяти її на поруки та гарантував виправлення поведінки правопорушника.

Очевидно, що у випадках домашнього насильства застосування цього інституту виглядає сумнівним з кількох причин:

- Нетиповий суб'єкт поручительства. У випадках домашнього насильства правопорушник зазвичай не перебуває у тісних зв'язках з трудовим колективом або громадськими організаціями, які могли б взяти його на поруки.
- Сумнівна ефективність впливу. Колектив не має реальних механізмів контролю за поведінкою кривдника у приватному житті.
- Зміни у правозастосовній практиці. Домашнє насильство визнається серйозним правопорушенням, і суди, ймовірно, утримуються від таких форм звільнення, усвідомлюючи ризики повторних актів насильства.

Таким чином, майже повна відсутність випадків застосування ст. 47 ККУ у 2024 році є логічним наслідком підходу судів, спрямованого на реальний захист потерпілих та недопущення формального уникнення відповідальності кривдниками.

4. ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У ЗВ'ЯЗКУ ЗІ ЗМІНОЮ ОБСТАНОВКИ

У 2024 році судова практика щодо звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку зі зміною обстановки за ст. 48 КК України не продемонструвала системного застосування цього механізму у справах про домашнє насильство (8 випадків). Втім, навіть не часте застосування статті 48 Кримінального кодексу України у справах про домашнє насильство викликає серйозні сумніви щодо його ефективності та відповідності принципам справедливості. Аналіз судової практики за 2024 рік показує, що суди часто формально підходять до перевірки зміни обстановки, використовуючи поверхневі аргументи, такі як примирення з потерпілою, припинення спільного проживання або зняття з обліку в поліції. Однак у більшості випадків, які були проаналізовані, є очевидні ризики повторення насильства.

Розглянемо на декількох прикладах:

[Ухвала від 22.04.2024 №521/11209/23 Малиновського районного суду м. Одеси:](#)

«При вирішенні клопотання суд приймає до уваги те, що обвинувачений вчинив кримінальне правопорушення при обставинах, викладених в обвинувальному акті, щиро розкався, примирився з потерпілою та одружився з нею, потерпіла не має претензій майнового і морального характеру до нього, не вчиняє щодо неї жодних неправомірних дій».

Вважаємо, що в цьому рішенні суд формально підійшов до перевірки зміни обстановки, адже факт одруження з потерпілою не гарантує, що домашнє насильство не повториться. У багатьох випадках жертви залишаються у стосунках із кривдниками через страх або фінансову залежність. Кривдник тричі притягувався до адміністративної відповідальності за домашнє насильство, але це не зупинило його від повторних правопорушень. Прийнявши рішення про закриття справи, суд не врахував історію насильства та ризики для потерпілої у майбутньому. Прокурор не заперечував проти звільнення обвинуваченого від кримінальної відповідальності. Це свідчить про низький рівень прокурорського контролю у справах про домашнє насильство.

Таким чином, цей випадок демонструє проблему формального застосування ст. 48 ККУ у справах про домашнє насильство, коли ключові ризики для потерпілих ігноруються.

[Ухвала від 15.05.2024 №370/1058/22 Макарівського районного суду:](#)

«...після вчинення кримінального правопорушення на час розгляду справи на обліку в ІП "Особа" категорія "Кривдник" не перебуває та знятий з обліку 03.08.2022 року, після зняття з обліку відносно останнього повідомлень та скарг щодо вчинення домашнього насильства не надходило. Обвинувачений не перебуває на обліку у лікаря-психіатра та лікаря-нарколога, по місцю проживання характеризується позитивно».

Суд визначив, що обстановка змінилася, не надавши достатнього аналізу реальної поведінки обвинуваченого. Єдині аргументи — примирення, зняття з обліку та відсутність нових заяв. Але це не означає, що ризик насильства зник. Цей випадок показує, що суди продовжують застосовувати ст. 48 ККУ у справах про домашнє насильство без достатнього аналізу реальних ризиків для потерпілих.

[Ухвала від 16.05.2024 №369/15915/21 Києво-Святошинського районного суду:](#)

«...обвинувачений перестав бути суспільно небезпечною особою, у зв'язку зі зміною обстановки під час розгляду справи в суді, що підтверджуються:

одночасною стабілізацією у нього агресивної психологічної поведінки, також і у приватних стосунках; відповідального ставлення до своїх вчинків та їх наслідків; припинення подружніх відносин із потерпілою та проживання окремо, ускладнення яких в минулому сприяло вчиненню злочину; відсутність, на даний час, виникаючих раніше, між ними суперечностей; досягнення згоди у вихованні спільних малолітніх дітей...»

В цій справі насильство тривало з 2017 року до липня 2021 року і включало: психологічний тиск (образи, приниження, погрози), фізичне насильство (удари, струс мозку, забої), контроль та ізоляцію (відібрання телефону, автомобіля, закриття потерпілої в квартирі), факти викрадення дітей і обмеження їх контакту з матір'ю. Прокуратура збрала докази, включаючи медичні висновки, покази потерпілої та свідків, протоколи поліції. Потерпіла подала клопотання про звільнення обвинуваченого від відповідальності у зв'язку зі зміною обстановки. Захист обвинуваченого також подав аналогічне клопотання. Суд задовольнив клопотання, закриття кримінальне провадження на підставі ст. 48 КК України.

Суд вирішив, що зміна обставин зробила злочин та особу обвинуваченого не суспільно небезпечними. Закриття справи через «зміну обстановки» і «щире розкаяння» може створювати небезпечний прецедент. Хоча зібрано медичні докази, свідчення потерпілої та свідків, прокуратура не наполягала на покаранні, а відсутність апеляції показує недостатню увагу до справ домашнього насильства.

Ця справа демонструє серйозні проблеми в судовій практиці щодо домашнього насильства: кривдники можуть уникати покарання навіть після багаторічного насильства.

[Ухвала від 17.05.2024 № 341/831/24 Галицького районного суду:](#)

«Потерпіла у судовому засіданні зазначила, що... з лютого 2024 року будь-яких неправомірних дій щодо неї обвинувачена не вчиняла і впевнена, що неправомірних дій щодо неї обвинувачена більше вчиняти не буде. Пояснила суду, що на цей час з дочкою проживають у злагоді, разом виховують внука, зробила належні для себе висновки і, очевидно, виправилась. Просила суд врахувати, що вони є внутрішньо переміщеними особами і у зв'язку з війною, втратою всього майна перебували у значному психологічному стресі, що відображалось на поведінці [кривдника]. На цей час вони адаптувались на новому місці проживання, дочка влаштувалась на роботу, конфлікти припинилися.»

Суд закриття справу, не врахувавши серйозні ризики рецидиву. Попередні санкції (штрафи) не допомогли зупинити насильство, тому звільнення від відповідальності без додаткових заходів виглядає ризикованим. На нашу думку, прокуратора могла б наполягати на більш ефективному рішенні,

зокрема пробації або громадських роботах. Важливо змінити підходи до застосування ст. 48 ККУ України, щоб запобігти безкарності у справах домашнього насильства. Ця справа демонструє проблему української судової практики — уникають покарання навіть особи, які неодноразово вчиняли домашнє насильство.

Висновки

Формальне застосування ст. 48 ККУ у справах про домашнє насильство призводить до безкарності кривдників, навіть якщо є факти систематичного насильства та попередні адміністративні стягнення. Суди не враховують реальні ризики для потерпілих, посилаючись лише на формальні підстави: примирення, припинення спільного проживання або відсутність нових заяв. Прокуратура часто не заперечує проти звільнення кривдників, що свідчить про недостатню увагу до таких справ.

Рекомендації:

- Посилити судовий контроль за застосуванням ст. 48 ККУ України у справах про домашнє насильство, зобов'язавши суди проводити аналіз реальних ризиків рецидиву, а не спиратися лише на формальні підстави.
- Внести зміни до Кримінального кодексу України, заборонивши застосування ст. 48 ККУ у справах про домашнє насильство без проходження спеціальних корекційних програм для кривдників.
- Зобов'язати прокуратуру більш ретельно аналізувати ризики у справах про домашнє насильство і запровадити обов'язкове оскарження рішень про звільнення кривдників, якщо є загроза для потерпілих.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ

1. Покращення загальної судової практики:

- У 2024 році **не зафіксовано випадків** звільнення кривдників від кримінальної відповідальності за домашнє насильство на підставі дійового каяття (ст. 45 ККУ). Це підтверджує, що суди перестали помилково застосовувати цю норму в справах про домашнє насильство.
- Помітне **різке зменшення** кількості звільнень на підставі примирення (ст. 46 ККУ), а поодинокі випадки зазвичай оскаржуються прокуратурою.

2. Мінімальне (але все ж існуюче) застосування «м'яких» механізмів:

- **Передача на поруки (ст. 47 ККУ)** у 2024 році застосовувалася лише один раз. З огляду на специфіку домашнього насильства та сумнівну ефективність такого інституту, це свідчить про обережніший підхід судів до використання «м'яких» механізмів.

- **Зміна обстановки (ст. 48 ККУ)** лишається проблемною. Хоч таких рішень небагато, проте деякі суди досі формально трактують «зміну обстановки», не враховуючи ризики повторення насильства й історію агресії з боку кривдника.

3. Формальне ставлення судів і прокуратури до ризику рецидиву:

- Навіть у наявних прикладах звільнення від кримінальної відповідальності (особливо за ст. 48 ККУ) суди й прокурори часто посилаються на факти примирення, припинення спільного проживання або зняття з обліку в поліції як на ключові підстави, **не перевіряючи реальний ризик продовження насильства**.
- У деяких випадках прокурори взагалі не оспорювали звільнення кривдників, що може свідчити про **недостатній рівень уваги** до справ про домашнє насильство.

4. Серйозність домашнього насильства як злочину починає краще усвідомлюватися судовою системою, проте **поодинокі «помилкові» рішення** все ще існують, особливо коли йдеться про формальні «зміни обставин» без реальних гарантій безпеки потерпілого(-ї).

5. Рекомендації щодо покращення практики:

- **Посилити судовий контроль:** зобов'язати суди детальніше аналізувати ризики рецидиву у справах про домашнє насильство і не обмежуватися формальними аргументами (примирення, відсутність заяв тощо).
- **Уточнити законодавство:** унеможливити застосування ст. 48 ККУ без проходження корекційних програм, якщо йдеться про домашнє насильство.
- **Підвищити роль прокуратури:** зобов'язати прокурорів оскаржувати рішення про звільнення від відповідальності, коли зберігаються ризики для потерпілого(-ї), та активніше відстоювати позицію захисту прав постраждалих.

Таким чином, хоча **загальна тенденція є позитивною** (суттєво зменшується кількість необґрунтованих звільнень), **практика ще не є ідеальною**. Найвразливішим місцем лишається **формальне застосування ст. 48 ККУ**, коли підстави «зміни обстановки» розглядаються судом без урахування довгострокових ризиків для потерпілих та попередньої історії насильства.

4. ЦИВІЛЬНИЙ ПОЗОВ ПРО ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ У СПРАВАХ ПРО ДОМАШНЄ НАСИЛЬСТВО

Цивільний позов у кримінальному провадженні — це вимога потерпілої сторони про відшкодування матеріальної та моральної шкоди, завданої злочинцем. Він може бути заявлений в межах кримінального провадження або в окремому цивільному судочинстві.

У нашому дослідженні ми виявили лише поодинокі випадки подання цивільних позовів у кримінальних провадженнях за ст. 126-1 КК України.

Основні тенденції полягають в тому, що велика частина потерпілих не заявляє цивільних позовів, а суди рідко розглядають питання відшкодування шкоди — навіть коли позов поданий, він часто не задовольняється або відшкодування є мінімальним.

Приклад рішення, де позов був задоволений:

[Вирок від 11.01.2024 № 601/2384/23 Кременецького районного суду.](#)

Обвинувачений неодноразово притягувався до адміністративної відповідальності, але продовжував вчиняти домашнє насильство. Суд призначив реальне покарання — арешт строком 3 місяці, що є позитивною практикою, адже в багатьох випадках суди обмежуються умовними покараннями або штрафами.

Потерпіла подала цивільний позов на 15000 грн. Суд частково задовольнив позов, зменшивши суму до 5000 грн. Сума компенсації виглядає заниженою з огляду на тривалість насильства (1,5 роки), систематичний характер злочину та наслідки для потерпілої (втрата сну, самооцінки, психологічні страждання). Суд не навів детальне обґрунтування, чому саме 5000 грн є достатнім відшкодуванням моральної шкоди. Проблема відсутності чітких критеріїв визначення моральної шкоди знову проявляється — сума компенсації виглядає випадковою.

[Вирок від 08.04.2024 № 696/73/24 Кам'янського районного суду.](#)

Важливою особливістю є врахування судово-психіатричної експертизи, яка підтвердила психічні розлади у потерпілої, що сприяло повному задоволенню її цивільного позову на 50 000 гривень. Це рідкісний випадок, коли суд визнав значний розмір моральної шкоди, спираючись на експертний висновок. Втім, варто зазначити, що на рішення суду також вплинув той факт, що обвинувачений в судовому засіданні вимоги цивільного позову визнав повністю, погодився сплатити потерпілій 50 000 гривень моральної шкоди.

Водночас суд призначив обвинуваченому умовне покарання — один рік обмеження волі з випробувальним терміном. Обвинувачений раніше притягувався до адміністративної відповідальності за домашнє насильство, однак це не зупинило його від подальших правопорушень.

Для підвищення ефективності таких рішень необхідно відмовитися від умовного покарання у справах про систематичне домашнє насильство, обов'язково призначати корекційні програми та встановити мінімальні стандарти компенсації моральної шкоди.

[Вирок від 09.04.2024 № 724/2805/23 Хотинського районного суду.](#)

Обвинувачений, раніше неодноразово судимий, систематично вчиняв фізичне та психологічне насильство щодо своєї співмешканки, попри виданий терміновий заборонний припис. Ця справа демонструє серйозність домашнього насильства та рецидивної злочинної поведінки обвинуваченого, який раніше неодноразово судимий, не став на шлях виправлення та продовжив вчиняти злочини. Суд визнав його винним у систематичному фізичному та психологічному насильстві над співмешканкою, а також у серії крадіжок із проникненням у житло в умовах воєнного стану.

Внаслідок насильства потерпіла отримала легкі тілесні ушкодження та психічні розлади, що підтверджено експертизою. Суд призначив обвинуваченому покарання у вигляді п'яти років позбавлення волі. Цивільний позов потерпілої частково задоволено: їй присуджено 24 166 грн компенсації, з яких 20 000 грн — за моральну шкоду. Також засудженого зобов'язали відшкодувати державі понад 42 000 грн витрат на експертизи. Цей вирок є важливим у контексті боротьби з домашнім насильством, оскільки суд не обмежився умовним покаранням чи штрафом, а визнав необхідність ізоляції кривдника.

[Вирок від 10.05.2024 № 161/10173/23 Луцького міськрайонного суду.](#)

В даній справі кривдник визнаний винним у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ст. 126-1 КК України (домашнє насильство), та йому призначено 1 рік позбавлення волі. Також суд ухвалив стягнути з кривдника на користь потерпілої 50 000 гривень та витрати на правничу

допомогу — 10000 гривень. Обґрунтування рішення щодо моральної шкоди базується на практиці Європейського суду з прав людини, яка визнає сам факт порушення прав людини достатньою підставою для відшкодування моральної шкоди (справи "Войтенко проти України", "Науменко проти України").

[Вирок від 09.07.2024 № 343/703/24 Долинського районного суду.](#)

Обвинувачений визнаний винним у вчиненні систематичного психологічного насильства щодо колишньої дружини, що призвело до її психологічних страждань, розладів здоров'я та погіршення якості життя. Він неодноразово притягувався до адміністративної відповідальності за ст. 173-2 КУпАП, але на шлях виправлення не став. Сума відшкодування: 60 000 грн. Окремо, суд звернув увагу на те, що відповідно до висновку Європейського суду від 28.05.85 (справа Abdulaziz, Cabalesand Balkandali v. United Kingdom), де зазначено, що деякі форми моральної шкоди, зокрема емоційні страждання, за своєю природою не завжди можуть бути доведені чимось конкретним. Суд визнав, що психологічне насильство має серйозні наслідки для потерпілої, що виправдовує значну суму компенсації.

[Вирок від 19.08.2024 № 295/13594/22 Богунського районного суду м. Житомира.](#)

Заявлена сума моральної шкоди: 100 000 гривень. Присуджена судом сума: 30 000 гривень. Хоча насильство мало серйозний характер, суд вважав, що воно не призвело до незворотних змін у житті потерпілої.

[Рішення від 27.06.2024 № 692/597/24 Драбівського районного суду.](#)

Суд вирішив стягнути 30 000 грн моральної шкоди замість 100 000 грн. Стягнення 30 000 грн узгоджується з практикою українських судів, яка є актуальною протягом 2024 року, але потерпілим варто надавати більш ґрунтовне обґрунтування суми моральної шкоди (експертизи, висновки спеціалістів, деталізований розрахунок).

ВИСНОВКИ

Наше дослідження показало, що лише поодинокі потерпілі подають цивільні позови про відшкодування шкоди у кримінальних провадженнях про домашнє насильство. Це свідчить про недостатню обізнаність жертв насильства щодо своїх прав, а також про потенційні складнощі з доказуванням моральної шкоди.

Більшість судів значно зменшують заявлені потерпілими суми моральної шкоди. Найпоширенішими є суми компенсації в межах 5000 — 50000 грн, навіть якщо потерпілі заявляють значно більші суми (100000 грн і більше).

Ці випадки свідчать про відсутність єдиних стандартів визначення моральної шкоди, а суми компенсацій часто виглядають випадковими. Також варто зазначити, що справи, у яких потерпілі надавали судово-психіатричну експертизу, демонструють тенденцію до вищих компенсацій.

Судова практика показує, що найкращі результати отримують ті потерпілі, які надають чіткі докази моральної шкоди (експертизи, висновки лікарів, психологів, деталізований розрахунок шкоди).

РЕКОМЕНДАЦІЇ:

- 1. Запровадити мінімальні стандарти компенсації у справах про домашнє насильство:**
 - Встановити мінімальний поріг відшкодування моральної шкоди, який суди не можуть знижувати без детального обґрунтування.
 - Використовувати міжнародні стандарти (зокрема, практику ЄСПЛ) для уніфікації судових рішень щодо розміру компенсацій.
- 2. Оцінювати тривалість насильства як один із ключових факторів при визначенні суми компенсації:**
 - Систематичне або тривале насильство повинно автоматично збільшувати суму компенсації.
 - Враховувати кількість зареєстрованих випадків насильства та наявність адміністративних стягнень, які передували кримінальному переслідуванню.
- 3. Активніше використовувати експертні висновки (психологічні експертизи) для обґрунтування розміру моральної шкоди:**
 - Судово-психологічні експертизи мають стати стандартною практикою при визначенні моральної шкоди.
 - Висновки експертів повинні прямо впливати на розмір компенсації, оскільки вони об'єктивно підтверджують страждання потерпілої особи.
- 4. Потерпілим та їхнім захисникам варто активніше подавати цивільні позови в межах кримінального провадження:**
 - Інформувати потерпілих про їх право на компенсацію через адвокатів, суди та громадські організації.
 - Розробити типові форми цивільних позовів, які можна подавати разом із заявою про злочин.

- Надати безкоштовну правову допомогу потерпілим для правильного оформлення позову та обґрунтування суми шкоди.

5. Судам варто детальніше обґрунтовувати зменшення суми позову:

- Відмова у задоволенні повної суми позову має супроводжуватися детальною мотивацією рішення.
- Ці кроки сприятимуть більш підвищенню рівня правової захищеності потерпілих, формуванню сталої судової практики з обґрунтованими рішеннями щодо моральної шкоди та посилення відповідальності кривдників.

5. ОБМЕЖУВАЛЬНІ ЗАХОДИ У СПРАВАХ ЗА СТ. 126-1 КК УКРАЇНИ

Обмежувальні заходи є ключовим механізмом захисту потерпілих від повторного насильства та можуть бути застосовані судом поряд із кримінальним покаранням або незалежно від нього.

Законодавче регулювання обмежувальних заходів закріплене у Кримінальному кодексі України (ст. 91-1) та Законі України "Про запобігання і протидію домашньому насильству".

Водночас практика застосування цих заходів судами свідчить про наявність розбіжностей між нормами цих правових актів, що створює правову невизначеність. Зокрема, питання строків проходження програм для кривдників та критеріїв їх ефективності залишаються дискусійними у судовій практиці.

Також суди по-різному підходять до обґрунтування необхідності застосування обмежувальних заходів, а їхня тривалість та дієвість не завжди відповідають реальним потребам захисту потерпілих.

В інтересах потерпілого(-ої) від злочину, пов'язаного з домашнім насильством, одночасно з призначенням покарання, не пов'язаного з позбавленням волі, або звільненням з підстав, передбачених цим Кодексом, від кримінальної відповідальності чи покарання, суд може застосувати до особи, яка вчинила домашнє насильство, один або декілька обмежувальних заходів, відповідно до якого (яких) на засудженого можуть бути покладені такі обов'язки:

- 1.** заборона перебувати в місці спільного проживання з особою, яка постраждала від домашнього насильства;
- 2.** обмеження спілкування з дитиною у разі, якщо домашнє насильство вчинено стосовно дитини або у її присутності;
- 3.** заборона наближатися на визначену відстань до місця, де особа, яка постраждала від домашнього насильства, може постійно чи тимчасово проживати, тимчасово чи систематично перебувати у зв'язку з роботою, навчанням, лікуванням чи з інших причин;

4. заборона листування, телефонних переговорів з особою, яка постраждала від домашнього насильства, інших контактів через засоби зв'язку чи електронних комунікацій особисто або через третіх осіб;
5. направлення для проходження програми для кривдників.

Заходи можуть застосовуватися на строк від одного до трьох місяців і за потреби можуть бути продовжені на визначений судом строк, але не більше як на 12 місяців.

В межах цього розділу аналізується практика призначення обмежувальних заходів у справах за ст. 126-1 КК України, досліджуються тенденції та проблеми їх реалізації, а також пропонуються шляхи вдосконалення законодавчого регулювання та правозастосування.

Аналіз судової практики за ст. 126-1 КК України свідчить, що суди найчастіше застосовують такі заходи:

- **Направлення на програму для кривдників**, зазвичай на **три місяці**, хоча іноді строки є меншими.
- **Заборону спільного проживання з потерпілою**, що також найчастіше встановлюється на **три місяці**.
- **Заборону наблизитися на певну відстань** до місця перебування потерпілої (від 50 до 200 метрів).
- **Обмеження спілкування з дитиною** або заборону будь-яких контактів із потерпілою через засоби зв'язку.

Разом з тим, практика показує відсутність єдиного стандарту щодо тривалості таких заходів. Деякі рішення встановлюють обмеження лише на **один місяць**, що може бути недостатнім для забезпечення безпеки потерпілих. Також нерідко суди обмежуються лише однією формою заходів без їх комплексного застосування.

Розглянемо декілька прикладів:

[Вирок від 15.01.2024 № 497/2741/23 Болградського районного суду.](#)

Суд застосував до засудженого такі обмежувальні заходи (ст. 91-1 КК України): заборона проживання разом із потерпілою, заборона наблизитися ближче ніж на 100 метрів до місця проживання потерпілої, заборона контактів із потерпілою (листування, телефонні розмови, електронна комунікація тощо).

Ці заходи є стандартними у практиці судів щодо домашнього насильства та відповідають загальним тенденціям. Водночас, вирок не містить рішення про проходження кривдником спеціалізованої програми для кривдників, що є рекомендованою практикою для ефективного впливу на подальшу поведінку винного.

Суд обрав умовне покарання, що є слабким рішенням з огляду на характер злочину. Обвинувачений систематично вчиняв домашнє насильство, а кульмінацією стало нанесення потерпілій численних тілесних ушкоджень, у тому числі закрита черепно-мозкова травма, опіки 2 ступеня, синці та крововиливи.

Суд правильно застосував обмежувальні заходи, однак вирок є надто м'яким, з огляду на систематичний характер насильства, тяжкість наслідків для потерпілої та відсутність механізмів реального виправлення кривдника. Призначення реального позбавлення волі було б більш обґрунтованим, особливо з урахуванням факту нанесення тілесних ушкоджень.

[Вирок від 17.01.2024 №466/11515/23 Шевченківського районного суду м. Львова.](#)

Суд застосував до засудженого один обмежувальний захід — заборона перебування в місці спільного проживання з потерпілою строком на 3 місяці. Ця міра є типовою в аналогічних справах, однак не містить додаткових заборон щодо наближення до потерпілої, листування чи контактів, що могли б гарантувати її безпеку. Більше того, суд не зобов'язав обвинуваченого пройти програму для кривдників, що є важливим інструментом у корекції агресивної поведінки.

Призначене покарання 150 годин громадських робіт. Судовий підхід у цій справі не забезпечує належного рівня захисту потерпілої та не є достатньо стримуючим для кривдника. Призначення більш суворого покарання (наприклад, обмеження волі) та зобов'язання пройти програму для кривдників відповідало б тяжкості систематичного домашнього насильства.

[Вирок від 12.02.2024 №156/978/23 Іваничівського районного суду.](#)

Суд застосував до засудженого два обмежувальні заходи: заборона наближатися ближче ніж на 50 метрів до місця проживання потерпілої та обов'язкове проходження програми для кривдників строком на 3 місяці. У цьому випадку суд застосував важливий комплекс заходів. Заборона наближатися допоможе запобігти подальшому контакту з потерпілою, а проходження корекційної програми спрямоване на виправлення поведінки кривдника, що є рідкісною, але важливою практикою у справах про домашнє насильство. Втім, рішення могло бути ще більш комплексним. Наприклад, суд не застосував заборону на листування, телефонні розмови або інші форми комунікації, що могло б посилити захист потерпілої.

[Вирок від 12.03.2024 №156/251/24 Іваничівського районного суду.](#)

Суд застосував до засудженого комплексні обмежувальні заходи: заборона проживати разом із потерпілою, заборона наближатися ближче ніж на 200 метрів до місця проживання потерпілої, заборона будь-яких

контактів (листування, телефонні переговори, інші форми комунікації) та обов'язкове проходження програми для кривдників.

Ці заходи є найбільш комплексними серед аналізованих справ і відображають сучасну тенденцію до більш жорсткого регулювання поведінки кривдника.

Важливим є застосування заборони на будь-які контакти та проходження програми для кривдників, що є ефективним способом зменшення ризику повторного насильства. Однак строк у 3 місяці для цих заходів може бути недостатнім для повного захисту потерпілої та виправлення поведінки обвинуваченого. Більш тривалий термін (6-12 місяців) був би обґрунтованішим.

Втім, є і такі рішення суду, де можна розглядати формальний підхід до застосування обмежувальних заходів.

[Вирок від 18.03.2024 № 577/1026/24 Конотопського міськрайонного суду.](#)

Суд застосував лише один обмежувальний захід відповідно до п. 5 ч. 1 ст. 91-1 КК України — направлення обвинуваченого на проходження програми для кривдників строком лише на один місяць.

Призначене покарання 200 годин громадських робіт. Враховуючи, що обвинувачений неодноразово притягувався до адміністративної відповідальності за ч. 2 ст. 173-2 КУпАП та продовжував систематично вчиняти насильство, таке покарання виглядає надто м'яким.

[Вирок від 20.03.2024 № 741/2336/23 Носівського районного суду.](#)

Аналогічно до попереднього вироку, суд застосував лише один обмежувальний захід відповідно до п. 5 ч. 1 ст. 91-1 КК України — направлення обвинуваченого на проходження програми для кривдників строком лише на один місяць. Призначене покарання 200 годин громадських робіт.

Враховуючи, що обвинувачений: раніше неодноразово судимий (у тому числі за насильницькі злочини), систематично вчиняв домашнє насильство, неодноразово притягувався до адміністративної відповідальності за домашнє насильство, перебував у стані алкогольного сп'яніння під час вчинення злочину (що визнано обтяжуючою обставиною), таке покарання виглядає надто м'яким.

Суд не застосував жодних додаткових заходів контролю за поведінкою обвинуваченого, що суттєво зменшує превентивний ефект покарання. Суд визнав обтяжуючою обставиною стан алкогольного сп'яніння обвинуваченого, але це не вплинуло на жорсткість покарання.

Це рішення демонструє формальний підхід суду до застосування обмежувальних заходів та м'якість покарання у випадку систематичного домашнього насильства.

Суд застосував лише один обмежувальний захід — направлення обвинуваченого на проходження програми для кривдників строком лише на один місяць. Такий обмежувальний захід формальний і не гарантує безпеки потерпілої, адже проходження програми для кривдників протягом лише одного місяця — це мінімальний термін, який малоефективний для зміни поведінки кривдника. Не застосовано комплексні заходи захисту потерпілої.

Прецедентне судове рішення щодо обов'язковості проходження програм для кривдників.

Аналіз судової практики щодо призначення покарання за ст. 126-1 КК України (домашнє насильство) свідчить про нерівномірне застосування судами передбачених законом санкцій, зокрема щодо проходження програм для кривдників. У цьому контексті важливим є рішення Верховного Суду від 5 грудня 2024 року (справа № 185/2010/24, № 51-3310км24), яке має прецедентний характер у питанні застосування ст. 91-1 КК України.

Зокрема, суд визнав помилковим рішення апеляційної інстанції, яка, змінюючи вирок суду першої інстанції, пом'якшила покарання (з позбавлення волі до громадських робіт) та не застосувала обмежувальні заходи у вигляді направлення обвинуваченого на проходження програми для кривдників. Верховний Суд, з урахуванням систематичного характеру насильницьких дій, факту попереднього адміністративного покарання та продовження насильства, дійшов висновку, що апеляційний суд не врахував обов'язковість застосування додаткових обмежувальних заходів, передбачених кримінальним законодавством.

Це рішення підкреслює необхідність комплексного підходу до покарання кривдників, який включає не лише призначення покарання у вигляді громадських робіт або позбавлення волі, але й корекційно-виховні заходи. Важливим є те, що Верховний Суд посилається на міжнародні стандарти захисту потерпілих (зокрема, рішення ЄСПЛ у справі *Opuz v. Turkey*), наголошуючи, що суди мають вживати дієвих заходів для запобігання рецидиву насильства, у тому числі шляхом реабілітаційних програм.

1. ЩОДО ПРОХОДЖЕННЯ ПРОГРАМИ ДЛЯ КРИВДНИКІВ

Проходження програми для кривдників — один із ключових інструментів у протидії домашньому насильству, передбачений Законом України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» та ст. 91-1 КК України як обмежувальний захід. Метою такої програми є формування в особи усвідомлення власної відповідальності за насильницьку поведінку, розвиток навичок ненасильницької комунікації та контроль над агресією. У поєднанні

з іншими заходами (пробація, обмежувальні приписи тощо) програма для кривдників може стати ефективним засобом запобігання повторенню насильства в майбутньому.

Нижче розглянемо основні аспекти та проблемні питання, пов'язані з призначенням і реалізацією програми для кривдників:

1. Застосування програм для кривдників у судовій практиці щодо домашнього насильства

- Частина 1 ст. 91-1 КК України дає можливість суду зобов'язувати особу пройти програму для кривдників одночасно з призначенням (або відбуванням) покарання.
- Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» (ст. 16) передбачає, що кривдники можуть бути направлені на проходження корекційних програм за рішенням суду, органів поліції або органу опіки й піклування.
- Порядок реалізації програм для кривдників регулюється підзаконними актами, зокрема Типовою програмою для осіб, які вчинили домашнє насильство (затвердженою наказом Міністерства соціальної політики).

2. Практика призначення

У судовій практиці проходження програми для кривдників може бути призначене як додатковий захід до основного покарання. Відповідно до законодавства України, зокрема Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» (стаття 28), кривдника може бути направлено судом на проходження програми для кривдників на строк від трьох місяців до одного року у випадках, передбачених законодавством з метою зміни його поведінки та запобігання повторним випадкам насильства.

Тут ми бачимо саме право суду, а не обов'язок. Відтак направлення на програму може здійснюватись не в кожній справі про домашнє насилля. Програма для кривдника — комплекс заходів, що формується на основі результатів оцінки ризиків, яку проводить поліцейський уповноваженого підрозділу органу Національної поліції України за фактом вчинення домашнього насильства та спрямований на зміну насильницької поведінки кривдника, формування у нього нової, неагресивної психологічної моделі поведінки у приватних стосунках, відповідального ставлення до своїх вчинків та їх наслідків, у тому числі до виховання дітей, на викорінення дискримінаційних уявлень про соціальні ролі та обов'язки жінок і чоловіків. Якщо суд призначає проходження програми, її невиконання може призвести до адміністративної або кримінальної відповідальності. Такі програми часто поєднуються з іншими покараннями, такими як громадські роботи, пробаційний нагляд або обмеження волі. Контроль за виконанням цього заходу

здійснюють пробаційні органи або інші спеціалізовані служби. Важливо розуміти, що такі заходи спрямовані не лише на покарання, а й на зміну поведінки кривдника, що є ключовим у запобіганні повторним випадкам насильства.

Суди застосовують програми для кривдників переважно в тих випадках, **коли не бачать необхідності в ізоляції кривдника, але визначають важливість його виправлення**, або коли він регулярно вчиняє домашнє насильство на рівні кримінальної відповідальності. Водночас можливість призначення програми не виключається й у випадках рецидиву, якщо суд вважає, що тривала корекція поведінки може дати результат. Такі програми є інструментом, спрямованим на зміну поведінкових моделей кривдника, формування ненасильницьких способів взаємодії та запобігання повторним випадкам насильства. Судова практика свідчить, що рішення про призначення програми залежить від обставин справи, характеру правопорушення та оцінки ризиків для потерпілих.

Програми для кривдників у випадках домашнього насильства зазвичай тривають від 1 до 3 місяців, однак на практиці цього терміну нерідко виявляється недостатньо для глибокої корекції поведінки. Це пояснюється кількома факторами: глибоко вкорінені моделі поведінки, що формуються роками і закріплюються ще в дитинстві або соціальному середовищі кривдника, не можуть змінитися за 1–3 місяці, також багато кривдників не визнають своєї провини або ж проходять програму формально, не роблячи справжніх внутрішніх змін, у деяких випадках агресивна поведінка супроводжується алкогольною чи наркотичною залежністю, депресією або іншими психічними розладами, що потребують тривалого лікування. Суд може продовжити строк проходження програми, якщо є висновки психологів або соціальних служб про її недостатню ефективність, або призначити додаткові етапи, що дозволяє більш комплексно впливати на поведінку кривдника, але не більше 12 місяців відповідно до ч.3 ст. 91-1 КК України. Крім того, якщо особа не виконує приписів програми або повторно вчиняє насильство, суд може змінити запобіжні заходи чи призначити більш суворе покарання. Контроль за виконанням програм для кривдників покладено на **місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування**. Вони організують і забезпечують проходження таких програм. Крім того, у разі неявки або ухилення кривдника від проходження програми без поважних причин, ці суб'єкти зобов'язані протягом трьох робочих днів повідомити **уповноважений підрозділ Національної поліції України**, який має вжити відповідних заходів, тобто притягнути правопорушника за статтею 390-1 КК, а саме за умисне ухилення від проходження програми для кривдників, що передбачає кару у вигляді пробаційного нагляду на строк до двох років або обмеженням волі на той самий строк. Фахівці, які забезпечують виконання програм, повинні пройти відповідне навчання.

3. Проблеми реалізації

Основними проблемами реалізації програм для кривдників є **нерозгалужена мережа програм, нестача фахівців та організаційні труднощі, особливо в сільській місцевості, що показує отримана нами інформація від регіонів, про яку ми зазначено нижче**. Не у всіх регіонах створено належні умови для проведення корекційних програм, оскільки бракує кваліфікованих спеціалістів — психологів, соціальних працівників та координаторів. Це ускладнює виконання судових рішень, адже навіть якщо суд зобов'язує кривдника пройти програму, її **фактична реалізація в деяких населених пунктах може бути неможливою**. Наприклад, в Рівненській області програма функціонує частково, бо в більшості ОТГ немає відповідних фахівців. Особливо гостро ця проблема відчувається у сільській місцевості, де відсутність відповідних спеціалістів робить виконання судового рішення вкрай важким або навіть неможливим. Це створює ризик безкарності для кривдників і зменшує ефективність державної політики з протидії домашньому насильству. Надалі ми наведемо аналітичні дані про цю проблему.

Ще однією серйозною проблемою є **формальний підхід до проходження програм**, це підтверджується інформацією, яка надана нам від регіоні (надається нижче), коли кривдники відвідують заняття номінально, без реальної зацікавленості у зміні своєї поведінки. Контроль за результатами часто зводиться до формальних звітів або списків відвідувань, без глибокої оцінки ефективності корекційної роботи. Відсутність дієвих механізмів оцінки прогресу учасників призводить до того, що багато кривдників формально завершують програму, але не усвідомлюють наслідків своїх дій і не змінюють своєї поведінки. Це знижує ефективність таких заходів та може спричинити повторні випадки домашнього насильства, адже реальної корекції особистості не відбувається. З огляду на це, ми проаналізували, які територіальні громади впроваджують механізми оцінювання ефективності програм та чи здійснюється моніторинг змін у поведінці кривдників після завершення програми — про ці результати йтиметься далі у тексті.

Ще однією ключовою проблемою є **нестача мотивації у кривдників до проходження корекційних програм**. Якщо виконання програми не супроводжується реальними юридичними наслідками у разі ухилення (наприклад, зміною умовно призначеного покарання на реальне позбавлення волі або збільшенням строку обмежень), то кривдники часто саботують процес, відвідують заняття формально або просто ігнорують вимоги суду, що можна прослідкувати з відповіді Сумської області на наш запит, що в 2024 році в їх регіоні було направлено на програму для кривдників 35 осіб, а пройшли цю програму у відповідному році лише 5 осіб. Відсутність дієвого контролю та санкцій за невиконання програми послаблює її вплив і може призводити до рецидивів домашнього насильства. Ефективність корекційної роботи

значно підвищилася б, якби ухилення від проходження програми автоматично тягнуло за собою суворіші правові наслідки, зокрема перегляд умовного покарання або посилення обмежень.

Ще однією суттєвою проблемою є **відсутність стандартизації корекційних програм для кривдників**. Хоча існують типові програми, затверджені наказом Міністерства соціальної політики України ([Наказ №1052 від 01.10.2018](#)), їхня реалізація в регіонах значно відрізняється. Варіативність спостерігається у тривалості програм, методах роботи з кривдниками, вимогах до спеціалістів, що проводять заняття, а також у підходах до контролю та оцінки ефективності, впливає з відповідей регіонів в аспекті оцінки ефективності та контролю за програмою. Через ці відмінності складно забезпечити **єдині якісні стандарти** та передбачуваність результатів програми. В одних регіонах можуть застосовувати комплексний підхід із залученням психологів, соціальних працівників та спеціалізованих тренерів, тоді як в інших — програми можуть проводитися формально, без глибокої роботи над поведінковими змінами. Відсутність єдиних критеріїв оцінки ефективності програми також ускладнює моніторинг і корекцію підходів до реабілітації кривдників. Також існують проблеми вчасного прийняття типових програм на місцях, адже органи місцевого самоврядування та місцеві державні адміністрації часто затримують їх впровадження через складні бюрократичні процедури, недостатню координацію між відомствами та низьку пріоритетність цього питання.

6. МОНІТОРИНГ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОГРАМ У ВІДПОВІДЬ НА ІНФОРМАЦІЙНІ ЗАПИТИ ДО РЕГІОНІВ

В рамках проведеного аналізу програми для кривдників було направлено запити по всім адміністративним центрам України, а саме в 24 обласних центрах та місто Київ. Ми отримали відповідь від 15 адміністративних центрів, а саме: Волинська, Дніпропетровська, Донецька, Житомирська, Закарпатська, Запорізька, Кіровоградська, Луганська, Полтавська, Рівненська, Сумська, Харківська, Херсонська, Чернівецька, Чернігівська. Від інших регіонів відповіді не було отримані. Відповідно до цього ми проаналізували проблематику даної теми та виявили, що в деяких областях України програми для кривдників функціонують, а в деяких ні, це демонструє, що їх реалізація є неоднорідною.

Зазначаємо про наявність похибки в нашій роботі через відсутність відповідей від всіх адміністративних центрів та м. Києва.

Основні досліджувані аспекти нашої роботи включають:

- Наявність програм для кривдників у регіоні.
- Організації та установи, які реалізують програми.
- Кількість учасників, які пройшли програму у 2024 році.
- Оцінка ефективності програм, які застосовувались після проходження програми.
- Моніторинг змін у поведінці кривдників після проходження програми.
- Наявність статистичних та аналітичних звітів у регіонів.

За результатами аналізу всі адміністративно-територіальні одиниці було умовно поділено на чотири категорії відповідно до фактичного стану реалізації зазначених програм:

- **Програма реалізується** — 12 областей офіційно підтвердили функціонування програми, хоча в окремих випадках реалізація обмежена лише певними територіальними громадами.

- **Програма не реалізується** — 2 області повідомили про відсутність функціонуючих програм для кривдників.
- **Програма прийнята, але фактично не впроваджується** — 1 область повідомила про наявність програми, яка не реалізується з об'єктивних причин (зокрема, відсутність підготовлених спеціалістів).
- **Інформацію не надано** — 9 областей та м. Київ не надали відповіді на інформаційні запити, що унеможливило оцінку стану реалізації програм на відповідних територіях.

Області, в яких програма реалізується:

- Волинська область.
- Дніпропетровська область — програми впроваджуються в 26 територіальних громадах із 86 ОТГ.
- Донецька область — реалізація програми підтверджена лише у Добропільській територіальній громаді.
- Житомирська область — програми діють у 28 територіальних громадах із загальної кількості 66 ОТГ.
- Закарпатська область.

- Запорізька область — реалізація програми підтверджена лише на території м. Запоріжжя.
- Кіровоградська область.
- Полтавська область.
- Рівненська область — відповідь була надана окремими територіальними громадами: отримано відповіді від 37 з 64 ОТГ, з яких у 16 громадах підтверджено функціонування програм.
- Сумська область — програми функціонують у 11 громадах із загальної кількості 51 ОТГ.
- Харківська область.
- Чернігівська область — програми реалізуються у 30 територіальних громадах із 56.

Області, де програма відсутня:

Чернівецька

Луганська

У цих регіонах офіційно заявлено, що програма не функціонує: *Луганська* (через окупацію регіону), *Чернівецька* — фахівці звільнилися або змінили місце роботи.

Області, в яких програма формально затверджена, але фактично не реалізується:

Херсонська

У зазначених регіонах програма для кривдників формально прийнята відповідними органами місцевого самоврядування або органами виконавчої влади, однак її реалізація не здійснюється з об'єктивних причин, зокрема у зв'язку з кадровим дефіцитом або неналежною організаційною підтримкою.

Херсонська область — реалізація програми не розпочата у зв'язку з тим, що залучені фахівці не завершили відповідне навчання, необхідне для її впровадження.

Області, які не надали відповідь, та про стан програми невідомо:

На 10 запитів ми не отримали інформацію щодо стану програм: Київ, Вінницька, Івано-Франківська, Київська, Львівська, Одеська, Миколаївська, Тернопільська, Хмельницька, Черкаська.

Ключові проблеми функціонування програми в області

Відсутність підготовлених фахівців є основною причиною, чому програми не працюють навіть у тих областях, де вони прийняті. Деякі області не надали відповіді, що свідчить про низький рівень координації та відсутність єдиної системи моніторингу. У багатьох регіонах програми діють лише у кількох громадах, а не на рівні всієї області, що обмежує їхній вплив на загальну ситуацію з домашнім насильством. Також проблемою є несвоєчасне затвердження регіональної програми.

Організації або установи, що реалізують або на які покладено в майбутньому реалізувати програми

Виявлено певну різницю в організаційних структурах реалізації програм. Відповідно до законодавства відповідальними за реалізацію програм для кривдників лежить на місцевих державних адміністраціях та органах місцевого самоврядування. Вони наділюють цим функціями певні виконавчі органи, найчастіше це виконують соціальні служби. Наприклад:

- У **Волинській** області — Департамент соціальної політики ветеранської політики облдержадміністрації.
- У **Дніпропетровській, Донецькій, Житомирській, Полтавській, Рівненській, Харківській, Чернівецькій** областях — Центр надання соціально-психологічної служби.
- У **Закарпатській** та **Запорізькій** областях — Виконавчі комітети місцевих рад (ОТГ).
- У **Кіровоградській, Сумській, Херсонській** областях — зазначили, що організацію та виконання програми напряду забезпечують місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування, без посилання на спеціальний орган.
- У **Чернігівській** області — зазначили, що це певні посадові особи місцевого самоврядування, до повноважень яких належить питання запобігання та протидії домашньому насиллю.

Також встановлено участь інститутів громадянського суспільства у реалізації програм для кривдників. У більшості відповідей, отриманих від регіональних органів, зазначено, що реалізація програм здійснюється за участі громадських та благодійних організацій, які залучаються до проведення занять, надання супровідних послуг або методичної підтримки. Це може свідчити про позитивний приклад взаємодії органів державної влади та місцевого самоврядування з громадським сектором у сфері протидії домашньому насильству. Водночас така тенденція може також вказувати на обмежену інституційну спроможність державних органів самостійно забезпечити повноцінну реалізацію програм на місцях, зокрема через брак підготовлених фахівців, недостатнє фінансування або відсутність системної організації відповідного навчання.

Кількість учасників у 2024 році, які пройшли програму для кривдників

У межах дослідження, окрім направлення інформаційних запитів до обласних центрів, нами також було проведено моніторинг судової практики за статтею 126-1 Кримінального кодексу України, зокрема з метою виявлення випадків призначення програм для кривдників у якості заходу впливу. *За результатами проведеного моніторингу встановлено, що у 2024 році загалом 579 осіб було судом направлено на проходження відповідної програми.*

На основі відповідей, отриманих від обласних адміністрацій та територіальних громад, надано інформацію про фактичну кількість осіб, які завершили проходження програми протягом 2024 року:

фактична кількість осіб, які завершили проходження програми для кривдників / направлено відповідно до моніторингу

Ми бачимо, що найдієвіші області за отриманими відповідями — це Волинська, Рівненська, Чернігівська. Зокрема, в окремих регіонах (наприклад, Волинській та Чернігівській) кількість осіб, які завершили програму у 2024 році, перевищує кількість осіб, направлених за цей самий період, що, ймовірно, пов'язано з призначенням програм наприкінці 2023 року.

Найнижчі показники проходження програм спостерігаються у Запорізькій, Кіровоградській, Донецькій та Сумській областях. У деяких випадках це корелює з незначною кількістю осіб, направлених на проходження програми за результатами судових рішень (зокрема, у Донецькій та Запорізькій областях).

У решті регіонів статистичні дані щодо кількості осіб, які пройшли програму у 2024 році, надані не були.

Застереження щодо можливих похибок у порівняльному аналізі:

Слід враховувати, що не всі особи, яким було призначено проходження програми у 2024 році, могли її завершити до кінця звітної періоду. Крім того, у деяких випадках виконання обов'язку щодо проходження програми могло бути припинено з поважних причин, зокрема у зв'язку з мобілізацією або іншими змінами обставин. Водночас, відсутність відповідей з боку низки регіонів обмежила повноту аналітичної вибірки.

Оцінка ефективності програм для кривдників по областях

Оцінка ефективності відбувається нерівномірно по областях:

- У більшості регіонах відсутні чіткі критерії оцінювання.
- В **Дніпропетровській** області застосовується метод порівняння результатів первинного діагностування стану психологічного здоров'я з показниками заключного діагностування.
- У **Донецькій** області орієнтуються на такі показники, як зміна поведінки кривдника; рівень закріплення знань про ненасильницькі методи взаємодії; формування відповідального ставлення до власної поведінки; розвиток емоційного інтелекту та самосвідомості.
- У **Житомирській** області це відсутність повторних випадків вчинення домашнього насильства особами, які пройшли програму.
- У **Запорізькій** області до показників оцінювання ефективності програми враховуються: відсоток виконаних постанов суду; висновки психологів (рівень засвоєння матеріалу кривдниками); аналіз практики застосування судами вищезазначених законодавчих норм
- У **Кіровоградській** області під час проведення програми використовуються Методики на визначення рівня агресії, соціальної адаптації і депресії, а саме, опитувальник Басса Даркі, методика діагностики рівня агресивності А.Ассінгера, тест "Шкала реактивної і особистісної тривожності" Спілбергера-Ханіна тощо.
- В інших областях також наявні певні особливі критерії.

Моніторинг змін у поведінці кривдників після проходження програми

Лише деякі області здійснюють моніторинг впливу програм на поведінку кривдників:

- У **Дніпропетровській** області ведеться облік змін у поведінці осіб, які пройшли програму, шляхом аналізу повторних звернень постраждалих від домашнього насильства та через повторні відвідування родини в ході соціального супроводу. Повторних звернень, стосовно 16 учасників, які пройшли програму, не надходило.
- У **Житомирській** області моніторинг проводився, але за допомогою громадського сектору, проблематика, яка проявляється через відсутність сертифікованого спеціаліста з реалізації програми для кривдників; кривдники призвані в ЗСУ; неявка та відмова кривдників від проходження вищезазначеної програми.
- У **Харківській** області здійснюється моніторинг впливу програми на поведінку кривдників після її проходження з наступним психологічним супроводом сім'ї. Проводиться психологічна профілактика

рецидивів домашнього насильства. Відсутність рецидивів свідчить про ефективність та якість проходження програми для кривдників.

- У певної кількості регіонів моніторинг повинен буде здійснювати в перші квартали наступного року.
- У більшості частини моніторинг не здійснюється, тоюто у них відсутній механізм прослідковування дієвості програми.

Наявність аналітичних та статистичних звітів, щодо роботи програми в регіоні.

- **Більшість регіонів не мають офіційних звітів** щодо ефективності програм.
- З 12 відповідей, лише 4 регіони надали відповідні дані, Закарпатська, Запорізька, Сумська та Чернігівська області.
- У Волинській області звітність передається **Міністерству соціальної політики**, проте відсутні конкретні результати.
- У Дніпропетровській області звітність **взагалі не передбачена програмою**.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

Впровадження уніфікованих стандартів оцінки програм для кривдників на рівні Міністерства соціальної політики та Міністерства юстиції є важливим кроком для забезпечення їхньої ефективності. Варто затвердити чіткі методичні рекомендації щодо механізмів контролю та оцінки за проходженням програми. Окрему увагу слід приділити вимогам до фахівців, які проводять заняття, забезпечуючи їх належну та вчасну підготовку та сертифікацію, базово забезпечити фінансування та кадрову підтримку. Визначити обов'язкове ведення статистичних та аналітичних звітів усіма регіонами. Крім того, необхідно впровадити більш дієвий механізм реагування у разі ухилення кривдника від проходження програми, включаючи співпрацю між поліцією та судовою системою. Це дозволить підвищити ефективність заходів протидії домашньому насильству та запобігти їхньому формальному виконанню.

У регіонах, де відсутні спеціалізовані програми для кривдників, суди можуть призначати відповідне покарання у вигляді проходження таких програм, але фактично засуджений його не отримує через брак необхідної інфраструктури. Це створює ситуацію, коли покарання залишається лише формальністю, а реальної корекції поведінки не відбувається. У зв'язку з цим рекомендується розширювати доступ до програм для кривдників шляхом створення та фінансування таких ініціатив на рівні

місцевих громад, залучення неурядових організацій і міжнародних фондів, а також запроваджувати альтернативні методи корекції, зокрема онлайн-програми, консультації з психологами та соціальними працівниками для населених пунктів, де відсутні спеціалізовані центри.

Покращення контролю з боку органів, які проводять програми є важливим для забезпечення ефективності програм для кривдників. У разі ухилення від проходження таких програм або відвертого саботажу суд має більш оперативно отримувати відповідну інформацію для перегляду покарання чи призначення більш суворох заходів. Це вимагає більш тісної та діємої взаємодії між органами місцевого самоврядування, національної поліції та судами. Автоматизовані системи моніторингу та регулярна звітність дозволяють швидко виявляти порушення й вживати необхідних заходів.

Розвиток мережі центрів для роботи з кривдниками є ключовим кроком у боротьбі з насильством. У кожному регіоні повинна бути доступна база установ, що включає соціальні служби, які можуть надавати комплексну підтримку та спрямовувати людей до відповідних фахівців, недержавні організації, що працюють над профілактикою та реабілітацією агресорів, а також психологічні центри, які здійснюють професійне психотерапевтичне консультування та корекційні програми. Важливо забезпечити міжвідомчу взаємодію цих установ, щоб програми були комплексними та ефективними. Також необхідно розробляти єдині стандарти роботи, проводити тренінги для фахівців і створювати механізми моніторингу результатів. Також варто звернути увагу на своєчасне навчання фахівців. Психологи та психотерапевти повинні регулярно підвищувати кваліфікацію, щоб застосовувати сучасні методи та інструменти. Вчасне навчання допомагає адаптувати підходи до нових викликів і покращує ефективність психотерапевтичного процесу. Вчасне навчання забезпе можливість проведення програм, що без відповідних фахівців неможливе.

Також індивідуальний підхід є важливим елементом ефективної психотерапевтичної роботи. Окрім групових сесій, індивідуальне консультування дозволяє глибше працювати з особистісними проблемами, особливо у випадках вираженої агресії чи психічних розладів. Індивідуальне консультування повинна бути обов'язковою для кожного випадку для аналізу особливостей кожного конкретного випадку.

Моніторинг результатів є важливим елементом ефективності програм для кривдників. Необхідно запровадити регулярну звітність про відвідування та успішність проходження програми, а також здійснювати після-програмний супровід. Це може включати обов'язкові перевірки протягом 6–12 місяців для оцінки стабільності поведінкових змін. Супровід після проходження програми буде відігравати важливу роль в забезпеченості результату програми на кривдника. Нормалізований моніторинг дозволить

вчасно виявляти ризики рецидиву та, за необхідності, залучати додаткові корекційні заходи. Такий підхід сприятиме довготривалим позитивним змінам у поведінці кривдників і підвищить ефективність програм.

Таким чином, обов'язок пройти програму для кривдників — це важливий елемент системи протидії домашньому насильству, який допомагає поєднати каральну та корекційну функції покарання. Успіх цього заходу залежить від ефективного контролю, належного ресурсного забезпечення та мотивації самого кривдника. Програма для кривдників має сенс лише тоді, коли вона структурована, проводиться кваліфікованими фахівцями та підкріплена реальними наслідками в разі ухилення чи повторного насильства.

7. ПРИЗНАЧЕННЯ ЕКСПЕРТИЗ У СПРАВАХ ЩОДО ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА

Призначення судових експертиз відіграє ключову роль у кримінальному провадженні за фактами домашнього насильства, передбаченого статтею 126-1 Кримінального кодексу України. Експертиза може бути необхідною для встановлення фактів нанесення тілесних ушкоджень, оцінки психологічного стану потерпілої особи, визначення психічного стану кривдника, а також оцінки матеріальної та нематеріальної шкоди, завданої потерпілій особі.

Призначення експертиз у справах щодо домашнього насильства в Україні регулюється низкою нормативно-правових актів, які визначають порядок та умови проведення таких досліджень. Основними документами, що регламентують цю сферу, є:

- Кримінальний процесуальний кодекс України (КПК України): статті 242–244 КПК України визначають підстави та порядок призначення судових експертиз у кримінальному провадженні. Зокрема, стаття 242 передбачає, що експертиза призначається у випадках, коли для встановлення обставин, що мають значення для справи, необхідні спеціальні знання.
- Закон України "Про судову експертизу": цей закон встановлює правові та організаційні основи судово-експертної діяльності в Україні. Згідно з частиною 3 статті 7 цього закону, криміналістичні, судово-медичні та судово-психіатричні експертизи проводяться виключно державними спеціалізованими установами.
- Науково-методичні рекомендації з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень, затверджені наказом Міністерства юстиції України від 8 жовтня 1998 року №53/5, ці рекомендації містять методичні вказівки щодо підготовки та призначення різних видів експертиз, включаючи судово-психологічні та судово-психіатричні.

У справах про домашнє насильство часто призначаються такі види експертиз:

- Судово-медична експертиза: для встановлення характеру та ступеня тяжкості тілесних ушкоджень у потерпілих.
- Судово-психологічна експертиза: для оцінки психологічного стану потерпілих, визначення наявності психологічних травм та їхнього впливу на поведінку особи.
- Судово-психіатрична експертиза: у випадках, коли виникає потреба встановити психічний стан підозрюваного або потерпілого.

Варто зазначити, що, незважаючи на наявність нормативного регулювання, на практиці виникають певні проблеми, пов'язані з призначенням та проведенням експертиз у справах про домашнє насильство. Зокрема, монополія державних спеціалізованих установ на проведення деяких видів експертиз може обмежувати можливості сторін у виборі експерта та впливати на оперативність проведення досліджень.

Згідно з положеннями статті 242 КПК України, слідчий або прокурор зобов'язані забезпечити проведення експертизи у випадках, коли для встановлення обставин справи необхідні спеціальні знання. Зокрема, у справах про домашнє насильство можуть призначатися судово-медичні, судово-психіатричні, психологічні експертизи тощо.

Отже, правильне призначення експертиз у справах щодо домашнього насильства є необхідною умовою забезпечення всебічного, повного та об'єктивного розгляду кримінальних проваджень, що сприяє ефективному захисту прав постраждалих осіб та притягненню винних до відповідальності.

В українській практиці всі експертизи, призначені в кримінальному провадженні (і на стадії досудового розслідування, і на стадії судового розгляду), зазвичай називають «судовими» (наприклад, судово-медична, судово-психологічна тощо). Варто підкреслити, що призначення експертизи може відбуватися як під час досудового розслідування (з ініціативи слідчого/прокурора або за ухвалою слідчого судді), так і на стадії судового розгляду (за ухвалою суду).

Аналіз судової практики свідчить, що призначення експертиз у справах, порушених за статтею 126-1 Кримінального кодексу України, є вибіркоким. Зокрема, зі 1778 кримінальних проваджень, відкритих за цією статтею, було призначено загалом 570 експертиз (досудових та судових разом). Окремі справи могли включати від однієї до трьох експертиз, найчастіше — досудові: судово-психологічна експертиза, судово-медична експертиза, судово-психіатрична експертиза.

Відсутність експертного дослідження в більшості випадків може свідчити про складнощі у доказуванні факту насильства, зокрема у випадках психологічного або економічного насильства, які не залишають видимих слідів.

Проаналізуємо кілька справ:

[Вирок від 04.01.2024 №718/2164/23 Кіцманського районного суду.](#)

В цій справі висновки судово-медичних експертиз дозволили зафіксувати фізичні ушкодження потерпілої, що свідчить про систематичне фізичне насильство з боку обвинуваченого. Судово-психіатрична експертиза відіграла важливу роль у доведенні психологічних наслідків домашнього насильства. Вона підтвердила, що потерпіла зазнала не тільки фізичних страждань, а й психологічних травм, що є критично важливим у справах за ст. 126-1 КК України.

[Вирок від 09.01.2024 №712/10576/23 Соснівського районного суду м. Черкаси.](#)

Справа стосується тільки психологічного насильства (фізичних ушкоджень не було зафіксовано). Докази психологічного насильства є складнішими у підтвердженні, ніж фізичного, оскільки вони базуються на емоційному стані потерпілої, її переживаннях та поведінкових змінах. Судово-психологічна експертиза підтвердила причинно-наслідковий зв'язок між насильством та негативними змінами в психічному стані потерпілої. Без цієї експертизи довести факт систематичного психологічного насильства могло б бути складніше, оскільки в судовій практиці докази психологічного насильства часто є суб'єктивними (наприклад, тільки показання потерпілої).

[Вирок від 25.04.2024 №713/234/24 Вижницького районного суду.](#)

У справі 713/234/24 Вижницький районний суд Чернівецької області застосував розширений підхід до експертного дослідження, призначивши кілька судово-психіатричних та психологічних експертиз. Вони підтвердили, що систематичне психологічне насильство обвинуваченого спричинило психічні розлади у потерпілої та високий рівень тривожності. Також експертиза виявила у обвинуваченого органічні розлади особистості та алкогольну залежність, але він міг усвідомлювати свої дії. Це відрізняється від практики інших регіонів, де експертизи в таких справах проводять рідше. Результати експертиз стали ключовими у доведенні провини та вплинули на рішення суду. Хоча обвинувачений мав обтяжуючу обставину — вчинення злочину в стані алкогольного сп'яніння, суд призначив йому покарання у вигляді пробаційного нагляду на 1 рік із зобов'язанням пройти лікування від алкоголізму.

Вирок від 22.04.2024 № 382/421/24 Яготинського районного суду.

У цій справі була проведена судово-психологічна експертиза, яка відіграла ключову роль у доказуванні факту психологічного насильства. Зокрема, висновок експерта №38 від 10.01.2024 р. підтвердив, що дії обвинуваченого спричинили у потерпілої психоемоційні порушення. Висновок експертизи закріпив причинно-наслідковий зв'язок між діями обвинуваченого та негативними змінами в психічному стані потерпілої. Експертний висновок підтвердив накопичувальний ефект психологічних страждань, що є важливим фактором для кваліфікації за ст. 126-1 КК України.

Аналізуючи представлену статистику щодо призначення судових експертиз у справах за ст. 126-1 ККУ (домашнє насильство), можна зробити такі висновки:

Вибірковість призначення експертиз

З **1778 справ** призначено лише **570 експертиз**, що свідчить про те, що в більшості випадків суди не вважають за необхідне звертатися до експертних досліджень. Це може свідчити про:

- пріоритетність інших доказів (свідчень потерпілих, показань свідків, відеозаписів, медичних довідок);
- недостатню ініціативність сторін процесу щодо клопотання про експертизу;
- формальний підхід до розгляду таких справ, коли судді намагаються швидко закрити провадження, не вдаючись до складних доказових процедур.

Найвищий відсоток експертиз у Сумській області (81 експертиза) що може свідчити про більшу увагу слідчих до доказової бази. Найнижчий відсоток експертиз у Житомирській області (3) та Закарпатській (2), що може вказувати на рідше використання експертних доказів у справах. У середньому по Україні експертизи призначаються у кожній п'ятій справі.

Найчастіше призначаються саме судово-психологічні експертизи. Це логічно, адже у більшості справ йдеться про психологічне насильство, яке складно довести без експертного аналізу емоційного стану потерпілої. Однак, кількість таких експертиз все одно є невеликою в порівнянні із загальною кількістю справ.

8. АНАЛІЗ СТАТТІ 126-1 КК УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ДІТЕЙ-ПОТЕРПІЛИХ

Відповідно до міжнародних стандартів, зокрема Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (Стамбульської конвенції), держави-учасниці зобов'язані надавати належний захист дітям, які стали свідками або жертвами домашнього насильства, а також забезпечувати їм доступ до правосуддя та спеціалізованих послуг.

Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» визначає, що дитина, яка стала свідком насильства в сім'ї, офіційно вважається потерпілою особою. Це положення мало би забезпечити правовий захист та доступ до допомоги, однак на практиці система правосуддя стикається із численними труднощами у захисті прав таких дітей.

Ключові проблеми у притягненні кривдників до відповідальності за статтю 126-1 КК України у випадках, коли потерпілими є діти:

- **(Не)ідентифікація дітей як постраждалих осіб** — правоохоронні органи, суди та навіть постраждалі матері не завжди визнають дітей постраждалими, якщо вони не зазнали прямого фізичного насильства. Зокрема, у багатьох випадках домашнього насильства поліція фіксує лише постраждалу матір, а діти залишаються поза правовим захистом.
- **Складнощі із доказуванням впливу насильства на дітей** — часто суди не беруть до уваги, що діти, які стали свідками насильства, зазнають значних психологічних травм. Це ускладнює отримання судових рішень, що обмежують контакти кривдника з дитиною.
- **Конфлікт між правом батька на спілкування з дитиною та правами дитини на безпеку** — суди інколи розглядають домашнє насильство лише у контексті конфліктів між дорослими, не приділяючи достатньої уваги правам дітей на захист.

Відповідно до аналізу судової практики, зібраного у рамках цієї роботи, серед 119 справ, в яких діти, ідентифіковані як свідки щодо кримінальних справ за ст. 126-1 КК України суди ідентифікують дітей-свідків як потерпілих

лише у 20 справах. Тобто лише приблизно у 17 % випадків, а це примірно кожний 7 випадок.

Аналіз вироків: стаття 126-1 КК України в контексті дітей-потерпілих.

[Вирок від 27.02.2024 №398/4540/23 Олександрійського міськрайонного суду.](#)

Особливістю цієї справи є присутність у момент вчинення домашнього насильства малолітньої доньки, а також той факт, що потерпіла на той момент була вагітною. Однак у матеріалах справи дитина не розглядалася як потерпіла особа, попри те, що була очевидицею насильства та потенційно зазнала психологічного впливу. Це є типовою проблемою в судовій практиці — діти часто не отримують офіційного статусу потерпілих, навіть якщо вони стають свідками насильства між батьками.

[Вирок від 26.03.2024 №508/274/24 Миколаївського районного суду.](#)

Обвинувачений систематично вчиняв домашнє насильство (психологічне та фізичне) щодо своєї малолітньої доньки. Потерпіла сама звернулася до поліції, що є рідкісним випадком, оскільки діти зазвичай не мають механізмів захисту або бояться заявляти про насильство.

Судом застосовано обмежувальний захід — заборона спілкування з донькою строком на 1 місяць. Це мінімальний можливий строк за ст. 91-1 КК України, що може бути недостатнім для реального захисту дитини. Призначене покарання — 2 роки обмеження волі із звільненням від відбування покарання з випробуванням (1 рік іспитового строку). Вважаємо, що в подібних випадках було б доцільно запровадити обов'язкове проходження програм для кривдників у випадках насильства щодо дітей, що допоможе знизити ризик повторних правопорушень.

[Вирок від 10.04.2024 №567/535/24 Острозького районного суду.](#)

Обвинувачений систематично вчиняв фізичне, психологічне та економічне насильство щодо своєї колишньої дружини (особи з інвалідністю) та чотирьох малолітніх дітей (власних та падчерки/пасинка). Чотири малолітні дитини офіційно визнані потерпілими. Їх інтереси представляв представник служби у справах дітей.

Суд застосував до обвинуваченого обмежувальні заходи: Заборона спільного проживання з потерпілими на 3 місяці. Направлення на програму для кривдників (3 місяці). Не було призначено заборону на контакти з дітьми, що залишає можливість продовження впливу на них. Також суд погодив угоду про примиренні, втім використання угоди про примирення у справах, де є малолітні потерпілі, може бути ризикованим. Діти є уразливою групою, яка може перебувати під тиском дорослих або не усвідомлювати всіх наслідків примирення.

Цей випадок підкреслює необхідність довготривалого та комплексного захисту дітей, які постраждали від домашнього насильства.

[Вирок від 26.04.2024 № 474/716/22 Врадіївського районного суду.](#)

Обвинувачений систематично вчиняв психологічне та фізичне насильство щодо своєї співмешканки, її двох неповнолітніх доньок (падчерок) та малолітнього сина. Діти не лише були свідками насильства, а й самі потерпали від нього.

Суд визнав дітей потерпілими, що є позитивним аспектом, адже це трапляється рідко у справах про домашнє насильство, проте обмежувальні заходи щодо обвинуваченого (наприклад, заборона контакту з дітьми) відсутні, що може сприяти повторенню насильства після звільнення (призначене покарання — позбавлення волі на 2 роки).

[Вирок від 04.06.2024 № 511/1456/24 Роздільнянського районного суду.](#)

У цій справі обвинуваченою є жінка, яка систематично вчиняла домашнє насильство щодо своєї матері та двох неповнолітніх дітей, зловживаючи алкоголем і ведучи аморальний спосіб життя. Діти не лише ставали свідками насильства, але й зазнавали його особисто. Суд визнав потерпілими неповнолітнього сина обвинуваченої та її матір, яка була його законним представником. Інший малолітній син став свідком насильства, але не отримав офіційного статусу потерпілого, що є типовою проблемою в судовій практиці.

[Вирок від 29.11.2024 № 569/13885/24 Рівненського міського суду.](#)

Обвинувачений систематично вчиняв фізичне, психологічне та економічне насильство щодо своєї сестри та її малолітніх дітей. Він вимагав у них гроші на алкоголь, принижував, погрожував і створював небезпечну та токсичну атмосферу в сім'ї.

На відміну від інших справ, де діти залишаються лише свідками домашнього насильства, у цьому випадку малолітні племінники обвинуваченого отримали статус потерпілих. Це важливий прецедент, який підтверджує, що психологічне та економічне насильство також може бути підставою для визнання дітей потерпілими.

[Вирок від 28.11.2024 № 285/2998/24 Новоград-Волинського міськрайонного суду.](#)

Обвинувачений систематично вчиняв психологічне насильство щодо своєї дружини в присутності двох неповнолітніх дітей. Він принижував її, погрожував фізичною розправою, використовував нецензурну лексику, а також штовхав її на очах дітей. У вирокі зазначено, що насильство відбувалося в присутності двох неповнолітніх дітей. Водночас, діти не були офіційно визнані потерпілими, хоча перебування в середовищі домашнього насильства може мати серйозні психологічні наслідки для них.

Цей випадок підтверджує системну проблему невизнання дітей потерпілими у справах про домашнє насильство, навіть якщо вони є очевидцями насильства над одним із батьків. Суд не застосував додаткових заходів захисту дітей, що залишає їх уразливими до можливих повторних випадків насильства. Для покращення судової практики необхідно розширювати тлумачення потерпілого у справах про домашнє насильство та запроваджувати обов'язкові механізми підтримки дітей у таких справах.

ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ЗАСТОСУВАННЯ СТ. 126-1 КК УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ДІТЕЙ-ПОТЕРПІЛИХ

У більшості випадків діти, які стали свідками домашнього насильства або постраждали від нього, не отримують офіційного статусу потерпілих. Поліція та суди часто не визнають психологічний вплив насильства на дітей достатньою підставою для надання їм цього статусу.

Рекомендації:

- Вимагати ідентифікації дітей-свідків як потерпілих відповідно до Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» та Стамбульської конвенції.
- Використовувати при доведенні факту насильства заяви потерпілих, висновки психологів, докази з поліції (рапорти, протоколи, відеозаписи, витяги з ЄРДР) та медичні довідки про психологічний стан дітей.
- Поліпшити підготовку поліцейських щодо збору доказів впливу насильства на дітей та вимагати їхнього внесення до відповідних матеріалів розслідування.

Нечітке тлумачення судами ст. 126-1 КК України щодо дітей-потерпілих, що призводить до пом'якшення покарання кривдникам, а мінімальні обмежувальні заходи щодо кривдників, не забезпечують достатній рівень захисту дітей.

Рекомендації:

- Запровадити обов'язкові програми для кривдників у справах щодо насильства над дітьми.
- Використовувати рішення Верховного Суду (наприклад, № 753/19409/19 від 17.02.2021), які встановлюють, що захист інтересів дитини має переважати над правами кривдника.
- Посилити роль органів опіки та піклування у вирішенні питання контактів кривдника з дитиною.
- У більшості випадків бракує доказів щодо впливу насильства на дитину.

Поліція не завжди коректно фіксує присутність дитини під час насильства. В таких випадках було б доречним вимагати проведення оцінки ризиків дитини як постраждалої особи відповідно до Порядку оцінки ризиків домашнього насильства, використовувати медичні та інші докази (висновки лікарів, психологів, педагогів), використовувати відео- та аудіодокази, у тому числі записи телефонних розмов кривдника.

Загалом, домашнє насильство щодо дітей залишається гострою проблемою через слабку ідентифікацію дітей-потерпілих та недостатній рівень покарання кривдників. Впровадження чітких стандартів доказування, обов'язкових реабілітаційних програм та довготривалих обмежувальних заходів дозволить суттєво покращити ситуацію. Також важливим напрямом є адвокація законодавчих змін, що надаватимуть дітям більший рівень правового захисту.

«Судові справи про домашнє насильство. Аналіз за ст. 126–1 Кримінального Кодексу України (2024 рік)». Аналітичний звіт за результатами моніторингу судових рішень першої інстанції щодо справ про домашнє насильство в Україні.

Авторки проєкту: Правовий аналіз матеріалів звіту — **Дорофєєва Вікторія**, к.ю.н., координаторка юридичної служби БО «Марш Жінок», **Яна Шуляка**, консультантка юридичної служби БО «Марш Жінок»

Моніторинг справ та вибірка статистичних даних — **Яна Шуляка**, консультантка юридичної служби БО «Марш Жінок»

Дизайн і верстка — **Ірина Стасюк**

Матеріал підготовлено за підтримки БО «Марш Жінок».

